

- SENBAZURU. CONSTRUIRE LA PAU -

1. INTRODUCCIÓ	3
2. CONECTANT MONS EDICIÓ 2017-2018. CARACTERÍSTIQUES GENERALS	4
2.1. OBJECTIUS GENERALS DE LA PROPOSTA 2017-2018	4
2.2. PERSPECTIVES TRANSVERSALS	4
3. PROPOSTA DE SECUNDÀRIA. CARACTERÍSTIQUES GENERALS	5
3.1. OBJECTIUS ESPECÍFICS PER A SECUNDÀRIA	5
3.2. CONTINGUTS PRIORITZATS PER CICLES	5
3.3. CONTINGUTS PER FASES	6
4. METODOLOGIA EDUCATIVA	7
4.1. INTRODUCCIÓ A LA PROPOSTA METODOLÒGICA	7
4.2. TIPOLOGIA DE LES ACTIVITATS	8
4.3. EINES DE COMUNICACIÓ	9
5. FORMACIÓ PER AL PROFESSORAT: CULTURA DE PAU I RESOLUCIÓ DE CONFLICTES	10
6. PROPOSTES PER A SECUNDÀRIA (“MIL MANERES DE FER LES PAUS” I “YOUTUBERS”)	24
6.1. TAULA RESUM DE LES ACTIVITATS I FASES	24
6.2. PAUTES METODOLÒGIQUES PER AL DESENVOLUPAMENT DE LES ACTIVITATS	26
Fase 1: Introducció de conceptes i presentació dels grups	26
Fase 2: Preparant-nos per als conflictes: la provenció	29
Fase 3: Anàlisi i comprensió dels conflictes	34
Fase 4: La nostra participació com a motor de canvi	44
Fase 5: Producte final	50

1. INTRODUCCIÓ

El títol d'aquesta edició fa referència a les capacitats i a les competències dels éssers humans per fer les paus els uns amb els altres. Fins i tot quan la violència ens colpeja amb força (escrivim aquesta guia poc després de l'atemptat a Barcelona del 17 d'agost del 2017), cal evitar les excuses i actuar amb responsabilitat, ja que les persones podem actuar d'altres maneres, podem organitzar la nostra convivència de manera pacífica. Encara més, el filòsof Vicent Martínez Guzmán assegura que nosaltres, els pacifistes, som els realistes: "les propostes destinades a la transformació pacífica dels conflictes no són utòpiques, i el que és realment ingenu és pensar que el món podrà sostenir durant molt més temps els nivells de pobresa, de desigualtat i d'injustícia social".

La promoció d'una cultura de pau i de la no-violència és un dels objectius de desenvolupament sostenible que la comunitat internacional s'ha marcat per fer front als reptes que plantegen el nostre món i la nostra societat.

Construir la pau i posar fi a la cultura de la violència és una responsabilitat de totes les persones, i per això cal una educació que valori i promogui les actituds no-violentes en tots els àmbits de les nostres relacions. Actituds que afavoreixin la cooperació, que valorin la igualtat entre els gèneres, la riquesa de la diversitat, i que busquin la comunicació efectiva i empàtica, promovent la participació democràtica i activa de la ciutadania per a la construcció d'un món més just i sostenible.

Aquest curs la proposta didàctica Connectant mons dirigeix la mirada cap als conflictes que es donen en les nostres relacions i la manera d'abordar-los, en el nostre entorn i al món, per analitzar-los i aprendre a resoldre'ls des d'un enfocament positiu, constructiu i no-violent. Per mitjà de diferents activitats vivencials i participatives, es buscarà dotar d'eines que permetin identificar i analitzar qualsevol tipus de violència i treure partit de l'oportunitat de transformació que ofereix cada conflicte. Perquè l'alumnat prengui consciència de la importància de participar activament en la construcció de la cultura de pau, es busca potenciar el desenvolupament d'actituds proactives per prevenir la violència i la promoció d'iniciatives que afavoreixin la creativitat, el desenvolupament sostenible i el dret de totes les persones a una vida digna i en pau.

2. CONNECTANT MONS EDICIÓ 2017-2018. CARACTERÍSTIQUES GENERALS

2.1. OBJECTIUS GENERALS DE LA PROPOSTA 2017-2018

- Reconèixer la perspectiva positiva i àmplia de la pau com el dret de tota persona a una vida digna.
- Comprendre i analitzar de manera crítica les diferents formes de violències que es donen i les seves conseqüències.
- Fomentar les actituds que contribueixen a la resolució no-violenta dels conflictes, analitzant els elements que influeixen en el seu desenvolupament.
- Promoure la ciutadania activa i el compromís personal i col·lectiu amb la construcció de pau, oferint alternatives de pau i resolució no-violenta de conflictes.

2.2. PERSPECTIVES TRANSVERSALS

- Participació: motivació a participar en les múltiples formes de contribuir a la cultura de pau a l'abast de l'alumnat.
- Diversitat: valoració dels diferents tipus de diversitat com a condició per concebre la perspectiva positiva del conflicte.
- Gènere: reconeixement de les diferències de gènere en relació amb el conflicte i la pau.

3. PROPOSTA DE SECUNDÀRIA. CARACTERÍSTIQUES GENERALS

3.1. OBJECTIUS ESPECÍFICS PER A SECUNDÀRIA

1. Establir codis comuns sobre els conceptes de *pau*, *violència* i *conflicte*.
2. Recuperar la perspectiva positiva del conflicte i el seu caràcter transformador.
3. Avaluar les nostres actituds davant els conflictes.
4. Dotar-nos de les estratègies i de les habilitats personals i grupals que ens permetin afrontar els conflictes abans que esclati la violència i millorar la convivència.
5. Adquirir la capacitat per analitzar els conflictes i proposar opcions de canvi.
6. Fomentar la participació de l'alumnat en la transformació no-violenta dels conflictes i la construcció d'escenaris de pau.

3.2 CONTINGUTS PRIORITZATS PER CICLES

D'acord amb el desenvolupament de l'alumnat, els continguts de cada cicle s'han adaptat a les edats, des d'una dimensió de la pau més propera.¹

NIVELL	PRIORITZACIÓ DE CONTINGUTS	ANIMACIÓ	PRODUCTE FINAL
12-14 anys	<ul style="list-style-type: none"> • Anàlisi de les emocions, dels interessos i de les necessitats presents en tot conflicte • Estratègies, capacitats i habilitats per afrontar els conflictes de manera no-violenta • Compresió de les diferents maneres de reaccionar davant un conflicte (violència / passivitat / cooperació...) • Capacitat per analitzar els diferents components presents en tot conflicte (persones, procés i problema) • Coneixement dels diferents escenaris del conflicte armat i dels processos de pau en l'àmbit global • L'art i la creativitat en la transformació de conflictes 	Els protagonistes directes de "petits gestos per a la tolerància" els guiaran a partir de les seves històries personals a través de la transformació no-violenta dels conflictes i la construcció de pau.	Elaboració d'un vídeo resum per penjar en un canal de YouTube on es recolliran la seves propostes per "fer les paus".
15-17 anys	<ul style="list-style-type: none"> • Anàlisi de les emocions, dels interessos i de les necessitats presents en tot conflicte • Estratègies, capacitats i habilitats per afrontar els conflictes de manera no-violenta • Compresió de les diferents maneres 	Una youtuber de la seva edat, la Sofia, farà servir les seves experiències per guiar-los en la transformació no-violenta dels conflictes i la construcció de pau.	Elaboració d'un vídeo resum per penjar en un canal de YouTube on es recolliran la seves propostes per "fer les paus".

¹ La definició dels continguts per a cada etapa s'ha basat en la identificació de competències de Cultura de Pau per a cada cicle de primària definides en el marc del projecte "Competències i Educació per al Desenvolupament" http://competenciesiepd.edualter.org/ca/la-guia/desplegament_cdp_primaria.pdf

	de reaccionar davant un conflicte (violència / passivitat / cooperació...) <ul style="list-style-type: none"> • Capacitat per analitzar els diferents components presents en tot conflicte (persones, procés i problema) • Coneixement dels diferents escenaris del conflicte armat i dels processos de pau en l'àmbit global • L'art i la creativitat en la transformació de conflictes 		
--	--	--	--

3.3 CONTINGUTS PER FASES

La proposta del Connectant mons d'aquesta edició està dividida en cinc fases de diferent durada. En cada fase es proposa la realització d'un seguit d'activitats per a la comprensió i l'adquisició dels objectius proposats. L'última fase estarà reservada per al producte final, que funcionarà com a síntesi dels aprenentatges adquirits durant el procés. Les quatre fases anteriors prioritzaran els temes que presentem tot seguit amb l'objectiu d'alimentar amb diferents propostes d'acció el producte final:

	TEMA	CONTINGUTS PER AL PRODUCTE FINAL*
FASE 1	<ul style="list-style-type: none"> • Establir codis comuns sobre els conceptes clau: pau, violència i conflicte • Presentació del Connectant mons i dels diferents participants en aquesta edició 	Propostes artístiques i creatives per a la compressió dels conceptes clau que es faran servir durant tot el procés
FASE 2	Estratègies i habilitats per a la transformació no-violenta dels conflictes: provenció	Propostes individuals i grupals per a la superació de les relacions abusives
FASE 3	Anàlisi i resolució no-violenta dels conflictes	Capacitat d'anàlisi i comprensió dels diferents elements presents en els conflictes a nivell micro i macro
FASE 4	Processos i propostes de participació per a la construcció de pau	Propostes per a la millora de la convivència al centre i a nivell global

4. ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES SOBRE EL CONNECTANT MONS

4.1. INTRODUCCIÓ A LA PROPOSTA METODOLÒGICA

Educar per a una cultura de pau requereix dotar tot procés educatiu d'una coherència entre els continguts proposats, l'actitud de l'educador o educadora, els temps i les estructures educatives, i les metodologies utilitzades. Per aprofundir en aquesta qüestió, us suggerim que consulteu l'article següent:

<http://escolapau.uab.cat/img/programas/educacion/publicacion011e.pdf>

Ara ens agradaria posar el focus en la proposta metodològica amb l'objectiu de facilitar i motivar el professorat participant. Les sessions i les activitats que proposem presenten un ordre que pot facilitar l'assoliment dels objectius plantejats, si bé seria interessant que s'avancés en forma d'espiral, és a dir, repetint el mateix missatge i els mateixos objectius en totes les sessions, però aprofundint, matisant i guanyant cada vegada més complexitat, sempre atenent a les necessitats del grup-classe.

Alguns dels principis metodològics sobre els quals ens hem regit a l'hora d'elaborar aquesta proposta són els següents:

1. **La importància de partir de la realitat del mateix grup**, de la seva experiència individual i col·lectiva, dels seus interessos i necessitats, de la seva cultura, del seu coneixement, dels seus valors i dels seus codis preestablerts. Cal reconèixer aquesta experiència i convertir-la en una eina potencial de canvi.
2. **Un enfocament socioafectiu i sociocrític**: les activitats que plantejem no defugen l'aprenentatge exclusivament cognitiu-intel·lectual (basat en la seqüència: analitza, reflexiona, argumenta), sinó que volen anar més enllà i endinsar-se en el terreny de les experiències vivencials en primera persona. Un enfocament que després ens permeti avaluar com ens hem sentit i establir connexions amb l'entorn més immediat. Per altra banda, és clau desenvolupar un esperit crític. Entendre que la cultura de l'esforç també comporta aprendre que els drets no els regalen i que cal lluitar per aconseguir-los. Fer una lectura crítica de nosaltres i del nostre entorn també comporta aprendre a desobeir, argumentant per què es desobeeix, assumint les conseqüències i plantejant alternatives.
3. **El procés artístic com a motor del canvi**: si dèiem que l'aprenentatge cognitiu-intel·lectual sovint fomenta l'aprenentatge lineal, la possibilitat de recuperar el nostre sentit artístic, el que tots i totes portem dins, ens obre les portes a la transformació des del descobriment del poder no-violent de l'acte creatiu. Si alguns dels aprenentatges tradicionals ens proposen transitar entre A i B, la creativitat i la imaginació ens poden portar allà on nosaltres vulguem. Així experimentarem amb activitats que posen en joc les nostres habilitats plàstiques, teatrals o audiovisuals.
4. **L'aprenentatge cooperatiu**: l'aprenentatge cooperatiu és una metodologia que promou el coneixement i la relació entre companys i ajuda a crear un clima de confiança i d'ajuda mútua. Tal com el defineixen David i Roger Johnson, aquest aprenentatge és "una producció en comú que, per concretar-se, necessita la participació i la interdependència de dues persones o més, cadascuna exercitant un rol específic i unes habilitats, a la vegada que segueixen un procés diferenciat i són complementaris els uns dels altres". Els elements clau que s'han de donar són: la interdependència positiva entre estudiants; l'assumpció de responsabilitat individual en el projecte; les habilitats d'intercanvi personal i en petit grup; i la consciència del propi funcionament com a grup.

5. **El treball per focus:** cadascuna de les sessions de treball tindrà una intenció molt delimitada. Alhora, inevitablement, en el desenvolupament de les sessions aniran apareixent temes i inquietuds d'altres sessions. Cal, per tant, mantenir una actitud flexible i alhora enfocada. Per fer-ho, és fonamental que l'educadora tingui presents tots els temes que es tractaran i la seqüència que seguirà des de la primera fase i, a la vegada, que no perdi de vista la intenció específica de cadascuna de les fases.
- Som conscients que no tot el professorat està acostumat a fer servir algunes d'aquestes tècniques, i també que, davant del dubte, alguns i algunes poden caure en la temptació de recórrer al terreny conegut. Però volem animar-vos a arriscar, a transitar la possibilitat d'equivocar-nos per aprendre i continuar creixent. L'investigador per a la pau John Paul Lederach resumeix perfectament la nostra intenció en el seu llibre *La imaginación moral*, Editorial Norma, 2008, lectura que recomanem encaridament. Aquí en teniu una cita: "...no podem escoltar i donar suport a altres persones que estan buscant la seva veu si per part nostra veiem aquest camí només com una tècnica o com la gestió d'un procés. La capacitat d'incitar la imaginació moral es connecta amb aquest nivell, perquè furga en l'origen del que possibilita el canvi transcendent: la capacitat d'arriscar".
  - A mode de resum, podem concloure que el material que teniu a les mans aposta per una proposta metodològica que busca adaptar-se a les quatre formes d'aprenentatge de l'alumnat identificades per David A. Kolb. Segons l'autor, els diferents perfils de les persones fan que tinguin estils diferents d'aprenentatge, depenent de com perceben millor la informació (per mitjà de la teoria/de les emocions) i de com processen aquesta informació (per mitjà de l'observació/de l'aplicació). A partir d'aquestes dues variables, es defineixen quatre perfils d'aprenentatge.
  - Per tal de respondre a les necessitats d'aprenentatge de tot tipus d'alumnes, les activitats proposades inclouen una dimensió **emocional** (Què heu sentit?); una dimensió **descriptiva** (Què ha passat en la dinàmica?); una dimensió de conceptualització (Com ho relacioneu amb la realitat, amb les lleis existents, amb una ideologia o una altra, amb una manera de fer o una altra?); i una part d'**acció** (Què podem fer per resoldre aquest problema? Propostes d'acció per a l'alumnat).²

4.2. TIPOLOGIA DE LES ACTIVITATS

En cada fase es proposen un seguit d'activitats, que es poden fer abans del tancament de cada fase, de manera que totes les classes participants puguin anar avançant a la vegada.

- **Activitats d'aula:** activitats pensades per a la reflexió i la participació entre companys i companyes de la classe.
- **Actividades compartides:** després de la majoria de les activitats a l'aula, es preveu que es pugui compartir la feina feta i les conclusions a què s'ha arribat amb les altres classes participants. També s'anima a llegir allò que els altres grups hagin compartit a la plataforma.
- **Activitats col·laboratives:** activitats pensades per a la reflexió, la participació i la creació col·laborativa entre les diferents classes participants de l'equip de Connectant mons.
- **Activitats complementàries:** són activitats opcionals que s'ofereixen per aprofundir en els continguts i les actituds proposats en cada fase.

² Per a més informació, es recomana la lectura de les teories sobre els models d'aprenentatge de David A. Kolb: <https://www.actualidadenpsicologia.com/la-teoria-de-los-estilos-de-aprendizaje-de-kolb/>

4.3. EINES DE COMUNICACIÓ

A més de la comunicació guiada que es fa per mitjà de les activitats de cada fase, la plataforma Connectant mons disposa d'altres eines per facilitar la comunicació:

- **Perfil:** és l'espai de presentació del grup-classe a l'equip de treball a la xarxa. Us animem a completar la presentació amb una foto.
- **Equip de treball:** en aquest espai hi ha la llista de totes les classes que participen en el vostre equip de treball. Al costat de cadascuna hi ha diversos botons: un botó "@", per poder-vos escriure per mail; un botó "skype" perquè pugueu fer una trucada per Skype; i un llumet vermell o verd que indica si la classe està connectada en aquest moment.
- **Mur:** és l'espai de comunicació informal entre les classes participants. Funciona de manera similar al mur de Facebook i s'hi poden escriure comentaris o pujar arxius. En aquest espai estareu en comunicació amb totes les classes que participen a Connectant mons de la vostra mateixa franja d'edat.
- **Blog:** és l'eina principal per donar a conèixer el que ha passat a l'aula, al centre o amb les famílies al llarg de l'activitat. El blog és públic, la qual cosa vol dir que el podrà veure, llegir i comentar qualsevol persona no inscrita a Connectant mons. És una bona oportunitat per compartir la vostra amb les famílies, amb les amistats o amb altres grups del centre.

Tots els posts del blog es podran trobar a www.conectandomundos.org

5. INTRODUCCIÓ A LA CULTURA DE PAU I A LA RESOLUCIÓ DE CONFLICTES

FASE 1: INTRODUCCIÓ DE CONCEPTES I PRESENTACIÓ DELS GRUPS

Entre els objectius principals d'aquesta edició de Connectant mons s'ha ressaltat la importància d'aprendre a transformar els conflictes de manera no-violenta, amb la mirada posada en la promoció d'una cultura de pau. Els continguts educatius de la primera fase de la proposta són entendre els conceptes bàsics, i també presentar-se als altres grups per tal d'identificar les habilitats de la persona que vol participar per a la cultura de pau.

Introducció de conceptes

Pau, violència i conflicte són conceptes que fem servir habitualment.³ Això fa que ens siguin molt familiars, però també que siguin molt equívocs: no tothom entén cada concepte de la mateixa manera. Al contrari, aquests termes poden tenir significats molt diferents segons qui els faci servir, i d'aquí la importància que establim codis comuns sobre el que entenem per cadascun abans de continuar avançant.

La violència es pot definir com "aquella actitud o comportament que constitueix una violació o una privació a l'ésser humà d'una cosa que li és essencial com a persona (integritat física, psíquica o moral, drets, llibertats...)".⁴ D'aquesta manera, podem diferenciar entre tres tipus de violència:⁵

- ✓ La VIOLÈNCIA DIRECTA: la que comporta una agressió física. Un assassinat, la tortura, una bufetada, una mutilació i altres formes de maltractament físic són exemples de violència directa.
- ✓ La VIOLÈNCIA ESTRUCTURAL: violència que forma part de l'estructura social i que impedeix cobrir les necessitats bàsiques, com la generada per la desigualtat social, l'atur, les mancances nutricionals, la manca de serveis sanitaris i educatius bàsics, etc.
- ✓ La VIOLÈNCIA CULTURAL: es refereix als aspectes de l'àmbit simbòlic (religió, cultura, llengua, art, ciències...) que es poden fer servir per justificar o legitimar la violència estructural o directa; les argumentacions que ens fan percebre com a "normals" situacions de violència profunda. La violència cultural també pot prendre el nom de cultura de la violència.

Considerem la violència estructural i la cultural com a formes de violència perquè, si ens remetem a la definició de violència que hem enunciat prèviament, totes dues constitueixen una violació o privació d'alguna cosa essencial per preservar la dignitat humana. Sovint les causes d'un cas de violència directa estan relacionades amb situacions de violència estructural: moltes guerres són conseqüència d'un abús de poder que recau sobre una població oprimida, o d'una situació d'injustícia social (d'un repartiment de terres insuficient, d'una gran desigualtat en la renda de les persones, etc.). Aquesta observació no ha de servir per justificar la violència directa, sinó per entendre bé les dimensions que té i per ser capaços de poder intervenir amb antelació: minimitzar la violència estructural pot ser un mitjà de prevenció de la violència directa molt efectiu.

La pau i la cultura de pau. Abans de veure què entenem per cultura de pau, cal aclarir què entenem per pau. Sovint la percepció que se'n té és que és un valor molt important, que és una situació desitjable a la qual ens agradaria arribar. Però, en intentar precisar les condicions d'aquesta situació desitjable, apareix un concepte ambigu, emocional, difícil de definir, un ideal que no sabem concretar. La veritat és que es tracta d'un concepte complex, ampli i multidimensional, que cal analitzar. Al llarg de la història, en la cultura occidental, la pau ha tingut diferents concepcions:

³ Si es vol una anàlisi més detallada dels conceptes de *violència*, *pau* i *conflicte*, vegeu: <http://escolapau.uab.cat/img/programas/educacion/publicacion002e.pdf>

⁴ Seminario de Educación para la paz-APDH (2000). *Educar para la paz. Una propuesta posible*. Madrid: Catarata.

⁵ Aquesta distinció de tres dimensions de la violència, ja clàssica, és de Johan Galtung en diversos dels seus nombrosos llibres.

- A l'antiga Grècia, EIRENE era el terme amb el qual es feia referència a la pau, amb una idea de pau com un estat de tranquil·litat, de serenitat, d'absència d'hostilitats entre ciutats gregues; és a dir, una harmonia en la unitat interior i social grega.
- La noció de PAX romana, per la seva banda, feia referència al respecte a la legalitat, a mantenir la llei i l'ordre establert. En definitiva, a vetllar per l'absència de conflictes i rebel·lions violentes dins dels límits de l'Imperi Romà controlat per un poderós aparell militar. Aquest model respon a una estructura social i econòmica imperialista i, per tant, busca mantenir l'*statu quo*, és a dir, defensar els interessos dels qui es beneficien de l'estructura de l'Imperi respecte als qui queden en la perifèria. Una concepció molt negativa i manipuladora de la pau, entesa com a mera absència de guerra i de desordres interns, i a la qual ens referim com a **PAU NEGATIVA**.

Si el que volem és una pau per a totes les persones, alliberadora i constructiva, cal superar la pau negativa i partir d'una concepció més rica i positiva de la pau. Així, entenem per **PAU POSITIVA** "el procés de realització de la justícia en els diferents nivells de la relació humana. És un concepte dinàmic que ens porta a fer aflorar, afrontar i resoldre els conflictes de manera no-violenta per aconseguir una harmonia de l'ésser humà amb si mateix, amb les altres persones i amb l'entorn natural".⁶

És a dir, la pau positiva és molt més que una mera absència de guerra, i intentar construir-la comporta crear unes relacions basades en la cooperació, el suport mutu, la col·laboració i la creació de condicions de confiança recíproca.

En conseqüència, considerarem una CULTURA DE PAU la "que promogui la pacificació. Una cultura que inclogui estils de vida, patrons de creences, valors i comportaments que afavoreixin la construcció de la pau, i que acompanyi els canvis institucionals que promoguin el benestar, la igualtat, l'administració equitativa dels recursos, la seguretat per als individus i les famílies, la identitat dels grups o de les nacions, sense necessitat de recórrer a la violència".⁷

En conclusió, la construcció d'una cultura de pau requereix:

- Millorar, ampliar i universalitzar els drets humans.
- Desacreditar i deslegitimar la guerra i l'ús de la violència.
- Potenciar el coneixement i el diàleg entre cultures i religions.
- Superar la mística de la masculinitat per mitjà de l'empatia, l'afecte, la tendresa i la coresponsabilitat en l'educació de les filles i fills.
- Satisfer les necessitats bàsiques i les potencialitats de desenvolupament i decisió de les persones.
- Atendre el principi de sostenibilitat i actuar d'acord amb la limitació de recursos.
- Actuar sobre les arrels dels conflictes i no només sobre les manifestacions.
- Millorar la governabilitat democràtica i incrementar la participació ciutadana.
- Desmilitaritzar les polítiques de seguretat i donar prioritat a les inversions educatives per sobre de les militars.
- Exercir una nova mirada sobre els conflictes i una educació sobre la manera de regular-los i transformar-los positivament.

El conflicte. En general es rebutja la violència directa com a model, però es desconeixen opcions alternatives per afrontar els conflictes. Això fa que, malgrat aquest rebuig, la violència continuï sent una manera massa habitual d'abordar els conflictes. Sovint es té una percepció negativa del conflicte, perquè s'associa a la violència, però l'existència d'un conflicte no implica per si mateixa l'existència d'algun tipus de violència. Educar en i per al conflicte també és un repte de l'educació per a la pau. Un repte que es concreta en tres elements:

⁶ Seminario de Educación para la paz-APDH (2000). *Educar para la paz. Una propuesta posible*. Madrid: Catarata.

⁷ Boulding, Elise (1992). «The concept of peace culture». *Peace and conflict issues after the Cold War*. París: UNESCO.

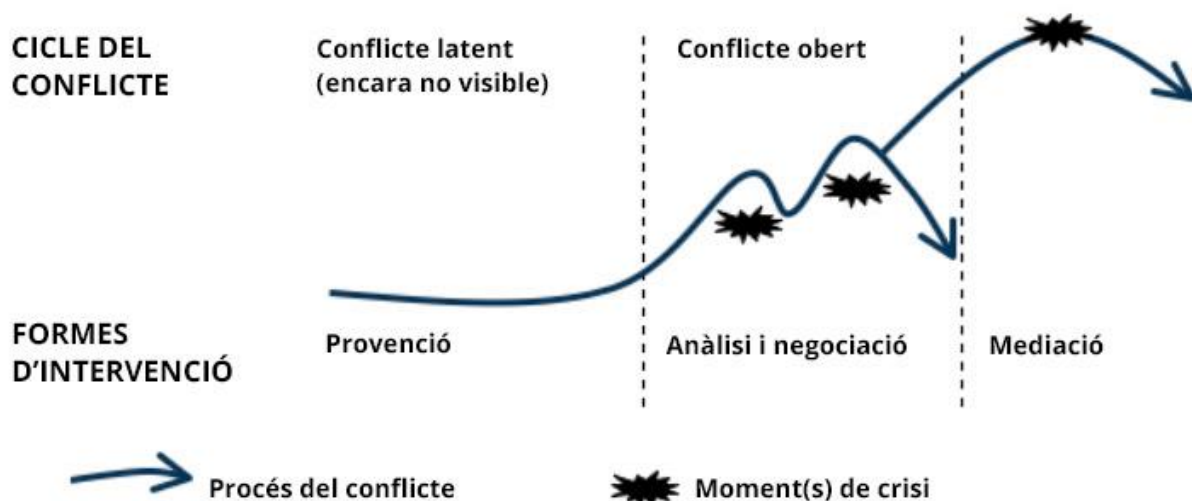
- Descobrir la perspectiva positiva del conflicte: veure'l com una manera de transformar la societat cap a cotes més altes de justícia; descobrir que pot ser una oportunitat educativa i una oportunitat per aprendre a construir altres tipus de relacions.
- Aprendre a analitzar els conflictes i a descobrir-ne la complexitat.
- Trobar solucions que ens permetin afrontar els conflictes sense violència, sense destruir les altres parts i amb la força necessària per arribar a solucions en les quals tots guanyem i puguem satisfer les nostres necessitats.

D'aquesta manera, podem definir el CONFLICTE com "aquella situació de disputa o divergència en què hi ha una contraposició d'interessos (tangibles), necessitats i/o valors en pugna entre dues parts o més".⁸ Cal entendre que el conflicte és consubstancial a les relacions humanes. Sovint, de la mateixa interacció entre persones sorgeixen discrepàncies degut al fet que tenim interessos o necessitats diferents; a més, el conflicte és ineludible i, per molt que vulguem tancar els ulls o que intentem evitar-lo, un cop s'ha iniciat, continua la seva dinàmica.

El conflicte s'ha d'entendre com un procés que es pot manifestar amb diferents intensitats. La crisi és un moment puntual del conflicte, quan es dona el grau més alt de confrontació, però el conflicte apareix molt abans. Saber valorar en quin moment del procés d'un conflicte ens trobem és molt important per poder aplicar una mesura o una altra. En cada moment del conflicte, en efecte, es recomana seguir una estratègia diferent. La crisi, doncs, també demana una forma de intervenir. Depenent del moment del conflicte, es recomana seguir les estratègies següents:

II·Il·lustració 1. Formes d'intervenció en les diferents fases del cicle del conflicte

Esquema 1: El cicle del conflicte i les formes d'intervenció (adaptat de Cascón, 2001)

En les fases següents es veuran dues d'aquestes formes d'intervenció en el conflicte: la provenció (fase 2 de Connectant mons) i l'anàlisi i la negociació (fase 3 de Connectant mons).

⁸ Cascón, Paco (2001). *Educación en y para el conflicto*. Bellaterra: Cátedra UNESCO sobre Pau i Drets Humans.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001329/132945s.pdf>

Una altra informació rellevant sobre el conflicte és que les persones poden adoptar diferents actituds per afrontar-lo:⁹ alguns autors identifiquen cinc grans actituds davant el conflicte. Descobrir les pròpies i les dels altres serà una feina prèvia important de fer en la resolució de conflictes. Quan analitzem les nostres pròpies actituds, moltes vegades descobrim amb sorpresa com la nostra actitud davant dels conflictes és l'evasió o l'acomodació, i com d'aquí es deriva que els nostres conflictes no es resolguin.

Competició (guanyo/perds): ens trobem davant d'una situació en la qual aconseguir el que jo vull, fer valdre els meus objectius, les meves metes, és el més important, independentment que per fer-ho hagi de passar per sobre de qui sigui. La relació no importa. En el model de la competició duta fins a les últimes conseqüències, el més important és que jo guanyi i per això el més fàcil és que els altres perdin. Aquest perdre de vegades es tradueix no ja en el fet que l'altra persona no aconsegueixi els seus objectius, sinó que sigui eliminada o destruïda (la mort, l'anul·lació...). En el terreny pedagògic, busquem l'eliminació de l'altra part no pas amb la mort, però sí amb l'exclusió, la discriminació, el menyspreu, l'expulsió, etc.

Acomodació (perdo/guanyes): per tal de no confrontar l'altra part, jo no faig valdre o no plantejo els meus objectius. És un model tan estès o més que la competició, encara que creguem el contrari. Sovint confonem el respecte o la bona educació amb no fer valdre els nostres drets perquè això pot provocar tensió o malestar. Ens anem aguantant fins que no podem més i llavors ens destruïm o destruïm l'altra part.

Evasió (perdo/perds): ni els objectius ni la relació en surten ben parats; no s'aconsegueix ni una cosa ni l'altra. No afrontem els conflictes, "amaguem el cap sota l'ala", per por o perquè pensem que es resoldran sols. No obstant això, com hem dit anteriorment, els conflictes tenen la seva pròpia dinàmica i, un cop iniciada, no s'atura sola.

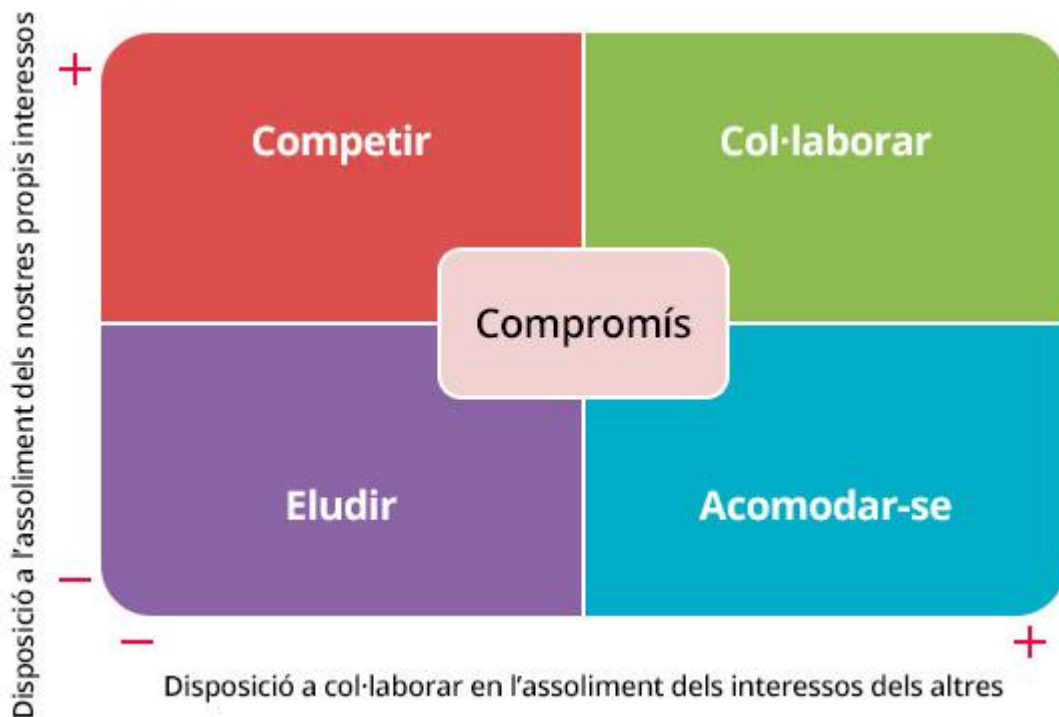
Cooperació (guanyo/guanyes): en aquest model, aconseguir els propis objectius és molt important, però la relació també. Té molt a veure amb una cosa molt intrínseca a la filosofia "no-violenta": la fi i els mitjans han de ser coherents. És el model cap al qual intentarem encaminar el procés educatiu. És un model en el qual només serveixen solucions guanyo-guanyes; es tracta que tots i totes guanyem. Cooperar no és acomodar-se, no pot ser renunciar a allò que ens és fonamental. Sense cedir es pot arribar a negociar. De fet, cal aprendre a NO cedir en allò que és fonamental. Una altra cosa diferent és que es pot cedir en allò que és menys important.

Negociació: arribar a la cooperació plena és molt difícil. Per això es planteja un altre model en el qual es tracta que totes dues parts guanyin en allò que és fonamental, ja que no poden arribar al 100%. Hi ha gent que quan parla de negociació en realitat està pensant en una mera tàctica del model de la competició. Si una de les dues parts no se'n va amb la sensació que ha guanyat allò que és fonamental, no estem en aquest model, sinó en el de la competició o l'acomodació.

---

⁹ Descripció de les actituds de Paco Cascón a *Educar en y para el conflicto*, basat en l'esquema clàssic de Thomas i Kilmann.

Il·lustració 2. Actituds davant el conflicte (Thomas i Kilmann)

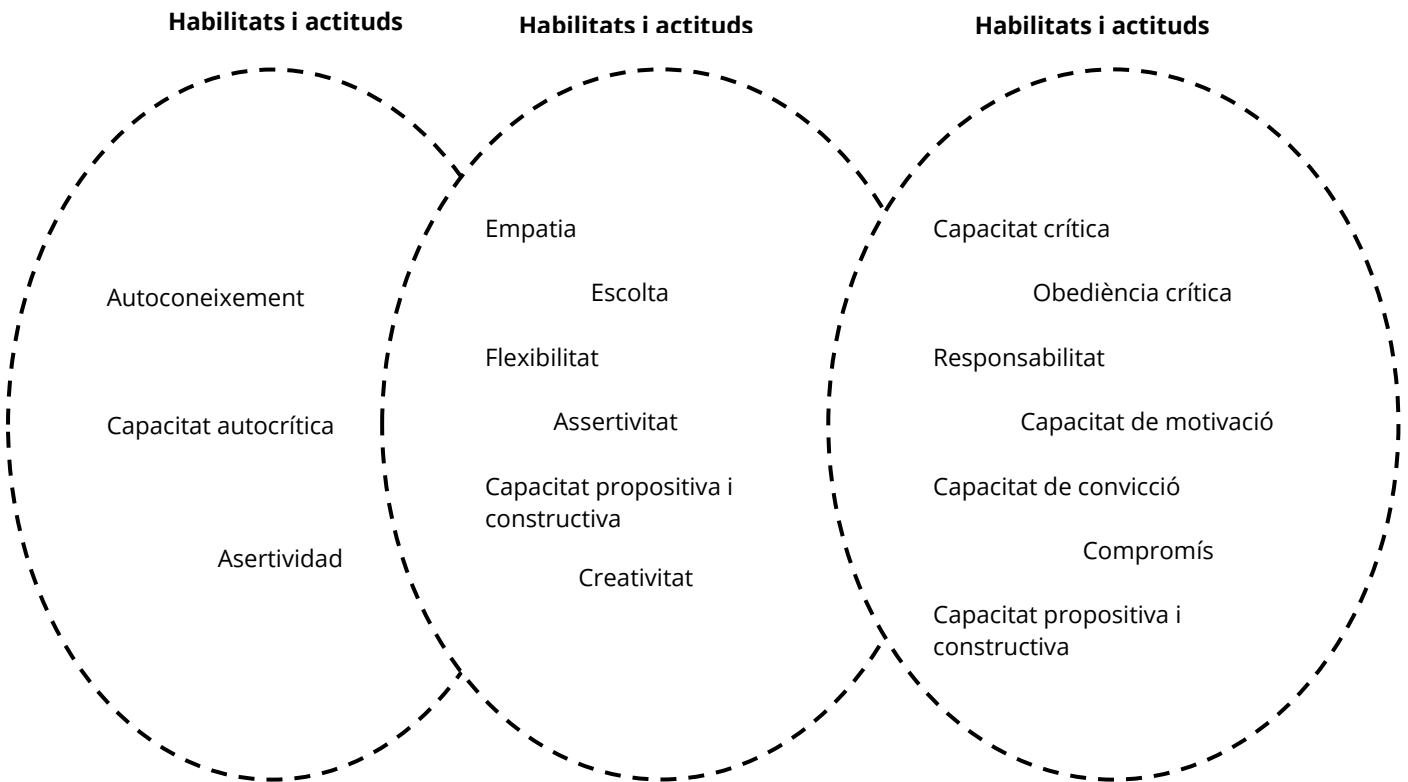

No podem dir que cap d'aquestes actituds es donin, habitualment, d'una manera pura i única en cap situació ni en cap persona. Tampoc és la nostra intenció plantejar que hi hagi actituds bones o dolentes per a tota situació. El mateix esquema dona algunes pistes sobre això. En circumstàncies en què allò que està en joc no té gaire importància per a nosaltres, i amb qui està en joc és amb algú a qui a penes coneixem i amb qui gairebé no tenim relació, probablement la millor opció és una cosa que en principi ens podria semblar molt negativa, com és evitar el conflicte. Cal recordar un principi bàsic en gairebé tot: el d'“economia”. Les energies que tenim són limitades, i entrar en un conflicte vol dir invertir-hi moltes energies. Per tant, cal valorar en quins val la pena ficar-se. No obstant això, aquest esquema també ens planteja una cosa molt important, i és que, com més importants siguin els objectius i la relació, més important serà aprendre a cooperar.

Presentació dels grups

Promoure la cultura de pau vol dir, en primer lloc, comportar-se de manera pacífica i també activa, dolça i alhora decidida, amb fermesa i flexibilitat a la vegada. Tot això és possible? Algunes persones al llarg de la història han demostrat que sí. És possible dur a l'extrem la coherència entre allò que es busca aconseguir (la pau) i els comportaments personals (pacífics i pacifistes). Qui es plantegi assolir aquest ideal pot començar reflexionant sobre com haurien de ser les habilitats i les actituds coherents amb la pau, i esforçar-se a practicar-les.

Il·lustració 3 Principals habilitats i actituds de la persona pacífica

Font: Cécile Barbeito i Marina Caireta (2009). *Juegos de paz. Caja de herramientas para educar hacia una cultura de paz*. Madrid: Catarata - Escola de Cultura de Pau.

D'acord amb aquestes habilitats, quines actituds i comportaments són útils per participar per a la pau?

- ✓ **Autoconeixement:** conèixer les fortaleces i les debilitats pròpies.
- ✓ **Autocrítica:** reconèixer els errors i intentar esmenar-los.
- ✓ **Valorar-nos:** creure en la nostra pròpia capacitat per canviar les coses, valorar les fortaleces.
- ✓ **Assertivitat:** defensar els nostres propis arguments, explicitar i respectar les nostres pròpies necessitats.
- ✓ **Empatia amb l'altra persona:** reconèixer els sentiments de l'altre i comprendre'n les causes.
- ✓ **Escolta:** dialogar posant l'èmfasi en l'escolta per conèixer les raons de l'altre.
- ✓ **Flexibilitat:** adaptar-se a noves situacions per compatibilitzar les necessitats de tothom.
- ✓ **Cooperació:** treballar en equip, aprofitar els punts forts de cadascú i compensar els seus punts febles, no voler passar per sobre de l'altre, sinó trobar la solució plegats.
- ✓ **Esperit crític:** qüestionar la realitat, els hàbits, els procediments, la situació en què es troben les persones, etc.
- ✓ **Capacitat constructiva:** valorar els aspectes positius.
- ✓ **Capacitat propositiva:** trobar maneres alternatives d'actuar.
- ✓ **Creativitat:** tenir imaginació, originalitat, plantejar les coses des de nous punts de vista.
- ✓ **Obediència crítica:** reconèixer el valor de les normes com a mecanismes que faciliten la convivència, i alhora poder qüestionar o fins i tot negar-se a col·laborar amb aquelles que vagin en contra dels nostres propis valors.
- ✓ **Responsabilitat:** ser conscients de les conseqüències dels nostres actes i minimitzar-ne les conseqüències destructives.
- ✓ **Motivació:** implicar més gent a transformar allò que no agrada.

- ✓ **Argumentació:** explicar els arguments propis de manera convincent i relacionar-los amb les necessitats de les altres persones.
- ✓ **Compromís:** aportar energia fins al final del procés, amb constància i convicció.

FASE 2: PREPARAR-SE PER AL CONFLICTE: PROVENCIO

L'escala de la provenció

La provenció¹⁰ planteja la necessitat de dotar-nos dels recursos i de les estratègies per gestionar el conflicte de manera constructiva, sense necessitat d'arribar a crisis violentes. Podem promoure-la en grups i en comunitats a partir de diferents estratègies encaminades a promoure el reconeixement mutu, crear mesures de confiança, facilitar la comunicació no-violenta i promoure la cooperació.

La provenció és un terme introduït per John W. Burton l'any 1990. Aquest concepte suggereix que no hem de prevenir els conflictes, sinó PROveir-nos de les estratègies, de les habilitats i dels recursos que ens permetin afrontar-los de manera no-violenta, i transformar-los perquè passin a representar una oportunitat de creixement personal i col·lectiu per a totes les parts.

És important prevenir tota mena de violència que pugui tenir lloc en els conflictes, però prevenir els conflictes comportaria evitar-los i evadir-los, és a dir, no enfrontar-nos-hi, amb el risc i la pèrdua d'oportunitat que això comporta.

Tal com explica Paco Cascón,¹¹ la provenció implica dos aspectes: educar la gent en habilitats i coneixements per afrontar el conflicte de manera pacífica; i vetllar per una organització que eviti malentesos innecessaris, precursors de conflictes, que proporcioni instruments per garantir un bon ambient de treball i convivència, i que anticipi recursos per fer front als conflictes que puguin sorgir.

Per aconseguir un bon ambient de convivència cal vetllar perquè totes les persones se sentin acceptades i integrades. Això vol dir respondre a dues necessitats bàsiques per a qualsevol persona: el sentiment de pertinença al grup, des del respecte a la pròpia identitat. En altres paraules, sentir que el grup ens acull i ens accepta tal com som. Això no sempre passa de manera espontània, i per això cal treballar-hi. La negativa o la manca d'integració representen una important font de conflicte.

La provenció s'estructura en diferents etapes que es complementen entre si:

Primer pas: la creació del grup. És important garantir un ambient de comprensió mútua, d'estima envers un mateix i envers els altres, i de confiança, ja sigui entre individus o entre els diferents col·lectius.

- **L'autoconeixement i el coneixement de les altres persones.** Sovint el coneixement que tenim de l'altre (persona o grup) és escàs i esbiaixat. Només el coneixem en alguns aspectes, per experiència pròpia o per mitjà d'informació de tercers i, amb base a això, l'etiquetem i condicionem d'aquesta manera la nostra actitud i les nostres expectatives envers ell. Quan apareixen situacions de conflicte o de tensió, si no hi ha un bon coneixement mutu, magnifiquem aquells aspectes que ens distancien de l'altre, i així augmentem la discrepància i obstaculitzem la transformació del conflicte. Amb tot, totes les persones tenim múltiples pertinences que ens defineixen (gènere, cultura, professió, caràcter, etc.). Això implica que quan discrepem profundament de l'altre respecte a alguna d'aquestes pertinences, sempre podem trobar-ne alguna altra que ens hi acosti i per mitjà de la qual ens podem reconèixer mútuament i interaccionar.

¹⁰ Apartat adaptat de Marina Caireta (2017). "Avanzar en la provención". Transformar el conflicto en la ciudad - Herramienta núm. 3.

<http://escolapau.uab.cat/municipiosypaz/municipis/Ficha03.pdf>

¹¹ Paco Cascón (2001). *Educación en y para el conflicto*. Bellaterra: Càtedra UNESCO sobre pau i drets humans.

En conclusió, per assolir una entesa mútua rica és important aprofundir en el coneixement d'un mateix i de les altres persones. Els jocs i les activitats de coneixement tenen per objectiu trobar afinitats i generar cohesió entre les persones. El fet de coresponsabilitzar-se de tasques i projectes de manera conjunta, o l'aprenentatge des de la interacció social també són importants fonts de coneixement.

- **L'estima envers un mateix i envers les altres persones.** Cada persona és digna d'afecte i d'estima, i per tant cal aprendre a reconèixer les parts bones que hi ha en un mateix i en els altres. Fomentar l'autoestima és essencial per al desenvolupament de qualsevol persona. Si reflexionem sobre això des de la perspectiva de la convivència, és molt difícil que sense un mínim nivell d'autoestima una persona pugui reconèixer les parts bones que hi ha en ella mateixa i en els altres, involucrar-se en la vida del grup i gestionar els conflictes. Sense autoestima les persones percebem la confrontació intrínseca en un conflicte com un atac personal, en lloc d'entendre'l com una discrepància d'interessos o de necessitats que ha de ser resolta. Construïm l'autoestima a partir de la imatge que les persones que ens envolten ens proporcionen de nosaltres mateixos. Per això és important educar-nos en la capacitat de reconèixer l'altre com una persona/col·lectiu digne d'afecte i d'estima.
- **La confiança** en nosaltres mateixos, en els companys i en el grup és necessària per poder explorar pors, sentiments i ansietats. Aquests elements es troben sempre presents en un conflicte. Per això és imprescindible saber com superar-los per tal que les parts puguin establir una confrontació des del respecte, el reconeixement i la sinceritat. La confiança és un procés; s'assoleix a poc a poc, a mesura que demostrem que en som dignes. Ser digne de confiança requereix responsabilitat. La confiança sense responsabilitat es converteix en ingenuïtat. La confiança es promou mitjançant la comunicació activa i empàtica, la coherència, el respecte o el reconeixement de les pors dels uns i dels altres.

Segon pas: la creació d'una cultura no-violenta de relació entre les persones. Disposar d'un codi comú de comunicació no-violenta i cooperació.

- **Comunicació que permeti dialogar davant les discrepàncies.** Saber comunicar-nos de manera efectiva, activa i empàtica. Una comunicació efectiva garanteix que el missatge transmeti arribi amb precisió al destinatari. Per això cal assegurar-se que els canals de comunicació siguin eficaços i que comparteixin un mateix codi de comunicació. Sovint, tot i fer servir les mateixes paraules, n'entnem el significat de manera diferent. Això és degut al fet que el codi no és compartit i, consegüentment, la comunicació fracassa. Una comunicació activa requereix una actitud per part de tots els implicats que vetlli perquè els missatges arribin adequadament. L'emissor s'ha de fer càrrec de la transmissió dels missatges mitjançant codis que el receptor pugui comprendre i acceptar. El receptor, al seu torn, s'ha d'esforçar a escoltar de manera activa i aconseguir, no tan sols entendre el missatge, sinó també que l'emissor se senti escoltat. Una comunicació empàtica, que permeti percebre el to emocional d'un mateix i de l'altre. Una actitud de presència del receptor que permeti percebre l'estat emocional de l'altre, només escoltant el seu to de veu i observant els seus gestos i la seva actitud corporal. I un emissor que expressi les seves emocions, que parli en jo-missatge, i que se centri a exposar com l'afecta el que ha passat sense entrar en acusacions, interpretacions o judicis.

La cooperació i comprendre que aconseguir allò que volem no es contradiu amb el fet que l'altre pugui aconseguir allò que necessita. Aprendre a convertir allò que, en un principi, semblarien objectius contraris, en objectius comuns, i treballar per assolir-los. Entendre el conflicte com una situació en què compartim un mateix problema amb algú, i que només si busquem conjuntament com resoldre'l aconseguirem la solució més pertinent. Aprendre a cedir en allò que no ens és essencial sense renunciar a allò que sí que considerem fonamental i, alhora, tenir en compte allò que és important per a l'altre i oferir una resposta adequada.

Reconèixer les emocions per (des)escalar el conflicte

En paral·lel a l'escala de provenció (té a veure amb l'autoconeixement i el coneixement de l'altra persona, amb l'autoestima, amb la comunicació, amb la cooperació...), les emocions tenen un paper crucial en el conflicte. Saber reconèixer les emocions pròpies i les emocions dels altres, poder identificar les necessitats que s'amaguen darrere d'aquestes emocions, i ser conscients de com aquestes emocions ens afecten a l'hora d'intentar resoldre un conflicte, són habilitats molt útils perquè no escali un conflicte.

- **Reconeixement d'emocions.** Tot i que hi hagi una versió simplificada de quatre emocions bàsiques (la tristesa, l'alegria, la por i la ràbia), hi ha llistes ben llargues d'emocions, amb diferents matisos. Saber reconèixer quines emocions ens estan travessant és el primer pas de l'educació emocional.
- **Regulació de la intensitat d'aquestes emocions.** Les emocions les sentim per algun motiu concret. Per això, no ens hem de negar aquestes emocions, ni mortificar-nos per sentir emocions com la ràbia o la tristesa. És natural sentir-les, i és preferible reconèixer-les i permetre's sentir-les, més que no pas negar-les. Tot i així, sí que cal ser conscients del grau d'intensitat en què sentim aquestes emocions, per poder canalitzar-les d'una manera constructiva: si m'estic discutint amb una altra persona, em sento una mica, bastant o molt rabiosa? Segons la intensitat d'aquesta emoció, podré continuar discutint amb l'altra persona (de vegades, sentir una mica de ràbia és bo per atrevir-se a dir segons quines coses), o bé hauré de prendre mesures abans per calmar-me. Hi ha moltes maneres de canalitzar les emocions intenses: fent esport, duxant-se, cantant, dibuixant, escrivint, anant a la muntanya, picant a un coixí... El més important és que l'emoció negativa no es vessi sobre una altra persona quan està en un grau mitjà o alt d'intensitat.
- **Identificació de necessitats.** Les emocions són els millors indicadors de quan en un conflicte s'està tractant les parts bé o malament. Les emocions són l'expressió de les necessitats, cobertes (alegria, satisfacció, serenitat, etc.) o no cobertes (frustració, ràbia, por, etc.). Alguns autors qualifiquen les emocions de "negatives" o "positives", però això no es deu a una càrrega de valor, sinó al fet que les "negatives" se senten quan tenim una necessitat no satisfeta, i les positives quan tenim una necessitat coberta. Així és que, si en un conflicte alguna de les parts té sentiments negatius, és que hi ha necessitats no cobertes. Això vol dir que no està ben resolt, i que cal continuar investigant quines són aquestes necessitats i com es poden satisfer sense trepitjar les necessitats de l'altra persona.
- **Expressió de les emocions i les necessitats.** A l'hora d'intentar resoldre un conflicte amb una altra persona, és recomanable –sempre que estiguem en un grau d'intensitat baixa o que ja ens hàgim calmat– verbalitzar quines emocions sentim i quines necessitats (cobertes o no cobertes) hi ha darrere d'aquestes emocions.¹²
- **Negociació.** El següent pas seria buscar maneres de fer compatibles aquestes emocions. I aquí entrem en la fase següent.

FASE 3: ANÀLISI I COMPRENSIÓ DELS CONFLICTES

Capacitar-se en provenció i en gestió d'emocions no vol dir, tanmateix, que alguns o molts conflictes no continuïn avançant en el seu procés. Per això és important aquest segon pas, aprendre a analitzar, a negociar i a buscar solucions creatives mútuament satisfactòries que permetin a l'alumnat aprendre a resoldre els seus conflictes per ells mateixos.

Anàlisi de conflictes: la persona, el procés, el problema

¹² La "comunicació no-violenta" recomana, en una discussió, expressar els fets que han dut a un conflicte (1), els sentiments que han generat aquests fets en mi (2), les necessitats que hi ha darrere d'aquests sentiments (3) i la proposta del que es podria fer perquè aquesta necessitat estigui coberta (4). Per a més informació, vegeu Marshall Rosenberg (2000), *Comunicación no violenta: un lenguaje de vida*. Madrid: Gran Aldea Editores.

Separar persona-procés-problema. La primera feina a fer serà la d'aprendre, tant a l'hora d'analitzar conflictes com a l'hora d'intervenir-hi, a separar i tractar de manera diferent els tres aspectes presents en tot conflicte: les persones involucrades, el procés (la manera d'abordar-lo) i el problema (les necessitats o els interessos antagònics en disputa).

Normalment no separem aquestes tres aspectes, i som durs o tous amb tots segons si l'actitud davant els conflictes és la competició o la submissió, respectivament. Si optem per ser suaus, normalment som sensibles a les persones, però som "fluixos" a l'hora de defensar els nostres interessos respecte al problema. Per contra, si decidim competir/atacar, som forts en defensar els nostres drets, però també som durs amb (contra) la persona amb qui tenim la disputa.

Personalitzem els conflictes atacant més la persona que el problema que totes dues tenim, la qual cosa ens porta a una escalada d'atacs personals, en la qual de vegades fins i tot s'oblida i es deixa de banda el problema que ha originat el conflicte, i se centren totes les energies i tot el temps a atacar l'altra part en lloc de resoldre el problema. Sempre és l'altra persona la que té el problema, i d'aquí només hi ha un pas a considerar que no és que l'altra persona tingui el problema, sinó que ella és el problema.

Així, són molt habituals comentaris com ara: alumnes conflictius, companys conflictius... Igual que és habitual parlar de problemes de disciplina, en lloc de conflictes de convivència o de relació.

Volem separar els tres aspectes, intentant ser sensibles amb les persones amb qui tenim un problema; equitatius i participatius amb el procés, amb la manera d'abordar-lo; i durs amb el problema, amb el fet de fer valdre les nostres necessitats.

Tot seguit plantejarem alguns continguts per analitzar o treballar en cadascun d'aquests tres apartats:

Les persones. Es tracta d'aprendre a veure-les com a parts amb les quals tenim un problema i amb les quals podem col·laborar per resoldre'l. En aquest apartat treballarem fonamentalment:

- Les **percepcions**. En tot conflicte hi ha tantes percepcions o punts de vista com persones hi ha involucrades. Hem d'aconseguir que les parts aprenguin tant a expressar la seva percepció com a escoltar i interessar-se per conèixer la de l'altra part. Per a això hi ha diverses eines: escriure, narrar o representar diferents versions d'històries o contes; jocs de rols; treball amb els llibres d'història i els diaris; etc.
- Reconèixer les **emocions intenses**. Quan esclata un conflicte, afloren moltes emocions i molts sentiments. Serà molt important aprendre a reconèixer-los i a acceptar que estem enfadats. Cal buscar espais per treure aquest enuig sense que el tirem per sobre de l'altra part de manera destructiva. Serà important reconèixer-lo i plantejar que fins que no surti no és un bon moment per afrontar el conflicte (per a més detalls, vegeu l'apartat anterior "5.1. Fase 3: Reconèixer les emocions per (des)escalar el conflicte").
- La **imatge**. En tot conflicte estan en entredit la imatge i el prestigi de les persones que s'estan enfrontant. No tenir això en compte, tant a l'hora d'analitzar, com sobretot a l'hora d'intervenir, podrà comportar que una part no accepti una solució, per molt bona que sigui. Les parts han de sentir que la seva imatge en surt "airosa".
- El **poder**. En tota relació humana hi ha desequilibris de poder. Aquests desequilibris també estan presents en els conflictes i, quan són molt grans, el conflicte és pràcticament impossible de resoldre. Per poder-lo resoldre cal reequilibrar el poder prèviament. Per fer-ho cal ensenyar a prendre poder a qui és a baix (empoderament) i aprendre a treure poder de qui és a dalt (desobediència). D'una banda, es tracta de treballar la confiança en si mateix, l'autoestima, l'assertivitat (la capacitat d'afirmar les nostres pròpies idees i posicions), i, sobretot, l'**empoderament**, entès com el procés pel qual descobrim les nostres bases de poder i influència. No es podran fer valdre drets o necessitats en un

conflicte si no se sap reequilibrar el poder. Per tant, no ensenyar-lo serà equivalent a educar per a la submissió i el conformisme.

D'altra banda, també és important descobrir quines són les bases del poder de qui, en una situació determinada, és a dalt. Moltes vegades aquest poder està basat en el sotmetiment i en la col·laboració de qui és a baix, en la seva obediència. Educar per a la pau i per al conflicte vol dir per tant educar per a la **desobediència** (o per a l'obediència crítica). Aquestes paraules fan molta por, sobretot de perdre l'autoritat. Tot i així, no és l'autoritat la que està en perill, sinó l'autoritarisme que, gairebé sempre, és justament el contrari. No es tracta de desobeir de manera cega, sinó de ser conscients del que fem i de per què ho fem, podent-nos-hi negar, argumentant el perquè, proposant alternatives i assumint les responsabilitats i les conseqüències d'aquesta desobediència. Es tracta d'educar per a la responsabilitat. En paraules de Martin Luther King, hem d'ensenyar que "col·laborar amb allò que està bé ha de ser tan evident com no col·laborar amb allò que està malament".

El procés. Es tracta d'aprendre a establir processos, maneres d'abordar els conflictes que permetin expressar-se a totes dues parts i trobar solucions que totes dues puguin acceptar. En aquest sentit serà important aprendre a:

- a) **Controlar les dinàmiques destructives de la comunicació:** acusacions, insults, generalitzacions, sortir a parlar del passat, parlar per boca d'altres, intentar passar del tu-missatge, en el qual sempre parlem de l'altra persona, normalment de manera negativa, al jo-missatge. De qui més sabem és de nosaltres mateixos. Parlem en primera persona, manifestant els nostres sentiments, donant informació precisa de què és el que ens ha afectat, com i per què. Això que sembla fàcil no ho és i implica un procés d'aprenentatge en el qual solem començar amb exercicis o fent-ho per escrit (vegeu el quadern d'activitats).
- b) **Analitzar els processos seguits** fins aquest moment, per aprendre tant dels encerts com dels errors. Fer un mapa d'anàlisi del conflicte: què l'ha originat, qui hi ha participat, quin poder i influència té, de quina manera, quines solucions ja s'han assajat... En definitiva, contextualitzar el conflicte tant en el passat com en el present ens donarà molta informació per poder-hi intervenir.
- c) **Establir processos de consens** que permetin a totes les parts expressar-se, treure les seves necessitats i satisfer-les. Consensuar regles de com abordarem els conflictes: què farem, què no farem. Plantejar unes normes de com afrontarem els conflictes és fonamental, però serà important que les elaborem entre tots/es. D'aquesta manera recolliran el sentir de tot el grup i serà més fàcil que es compleixin o que es puguin cridar a complir-les.

El/s problema/es. Aquí la feina se centrarà a aprendre a diferenciar les postures o posicions, dels interessos o necessitats. Les postures o posicions són la nostra solució preferida per a un problema concret, mentre que els interessos o necessitats són l'origen, l'arrel del conflicte. Es tracta de centrar-nos en aquestes necessitats, aprendre a reconèixer-les, jerarquitzar-les i expressar-les, i no tant en les nostres postures. Passar de la típica negociació basada en postures a la negociació basada en necessitats. Això obrirà el camp de solucions, ja que partint de les postures estarem tancats a només dues, la preferida per cada cantó que, a més, normalment són les més antagòniques, les que no tenen res en comú. Des de les necessitats, el ventall de solucions és més ampli, estarem anant al nucli del conflicte i podrem trobar necessitats o interessos comuns a més dels antagònics. Aquests interessos o necessitats comuns ja poden ser una base d'acord i d'optimisme en la cerca de solucions.

La dificultat principal és que volem passar directament a solucionar el problema sense haver-ne fet aflorar les raons i sense haver-les analitzat. Seguint un exemple mèdic, primer s'ha d'explorar per poder diagnosticar, i després ja vindrà què s'ha de prescriure.

L'objectiu final és arribar a saber quin és el problema o els problemes que hi ha al centre del conflicte i que, per tant, cal solucionar.

Buscar solucions

En aquest apartat el tema més important és desenvolupar processos educatius que fomentin la creativitat i la imaginació a l'hora de buscar solucions, i que aquestes solucions aconseguixin satisfer les necessitats o els interessos de totes dues parts. Per a això són importants dues coses: una, mirar abans que res tots els recursos que tenim al nostre abast, la qual cosa pot ampliar les solucions i, per altra banda, separar la fase de generar solucions de la d'arribar a un acord.

En la fase de generar solucions no hi ha lloc per discutir ni per posar límits. Es tracta d'idear com més coses millor, fins i tot encara que semblin desenraonades. Una idea desenraonada i irrealitzable pot suggerir-ne una de brillant i possible.

En la fase de l'acord sí que caldrà fer un esforç per sintetitzar les propostes que hagin sortit, per concretar-les, per veure quines són possibles i de quina manera i per arribar finalment a aquelles que satisfacin a totes dues parts. En aquesta fase cal arribar a acords concrets, amb responsabilitats concretes i formes de verificar-los.

El paper de les normes al centre educatiu¹³

Un dels mecanismes més efectius per establir un marc regulador dels conflictes són les normes, especialment si estan compartides per tota la comunitat educativa. Les normes són l'instrument regulador de la convivència, tant en el grup-classe com en el conjunt del centre educatiu.

Per ser efectives, les normes han de complir set condicions: que siguin redactades en positiu, clares, concretes, realitzables, compartides, consensuades i poques. A nivell de centre educatiu, es pot vetllar perquè les normes afavoreixin realment la transformació dels conflictes si es compleixen els tres criteris següents:

1. **Guanyar-se l'autoritat.** En alguns models la disciplina i l'autoritat s'imposen, mentre que en altres models el professorat es guanya aquesta autoritat gràcies al respecte i a la coherència entre allò que diu, com ho diu i allò que fa. En aquest segon model en què el poder referent del professorat és molt elevat, disminueix la necessitat de sancionar. La persona que es guanya l'autoritat no necessita recórrer a l'autoritarisme per fer valdre les seves decisions. És possible guanyar-se l'autoritat tractant l'alumnat amb el màxim respecte i confiança, repartint l'autoritat (mitjançant activitats com l'aprenentatge cooperatiu o altres que reconeixen que l'alumnat és al centre de l'aprenentatge), i fomentant la democràcia participativa al centre, mitjançant l'assemblea d'aula o altres mecanismes de consulta i de presa de decisions.
2. **Revisar els reglaments de règim intern** i intentar consensuar les normes imprescindibles per a una bona convivència entre tots els membres de la comunitat educativa. Tota persona que forma part d'un problema hauria de formar part de la solució, i molt sovint, tant quan establim les normes com les mesures que es prendran en el cas que es trenquin, no tenim en compte la voluntat de l'alumnat. Si es tracta d'establir una normativa de convivència vàlida per a tot el centre educatiu, haurem de tenir en compte l'opinió de tots els que hi conviuen. Una norma serà més efectiva en la mesura que sigui compartida per tothom.
3. **Buscar mesures alternatives a la sanció.** A diferència de la sanció, les mesures reparadores no busquen la venjança (el "qui la fa, la paga"), sinó una reparació efectiva del dany causat. Les mesures reparadores han d'estar directament relacionades amb el dany ocasionat: han de guardar una relació

¹³ Aquest apartat s'ha fet a partir de les indicacions "Com organitzem les normes de convivència?", de la pàgina web *L'educació per a la pau i la convivència, un projecte de centre*. [Eines per dissenyar el projecte de convivència](#).

directa entre causa i efecte. Estan basades en 3 erres: que les persones responsables del dany Reconeguin el dany causat, assumeixin la Responsabilitat dels fets i Reparin el dany.

FASE 4: LA NOSTRA PARTICIPACIÓ COM A MOTOR DE CANVI

A l'hora de pensar sobre què podem fer per a la pau, sol sorgir una mateixa pregunta: "Per on començo?" La pau pot ser un concepte abstracte o massa ampli per saber com contribuir-hi. Malgrat aquestes dificultats, participar per a la pau no tan sols és possible, sinó que, a més, dona resultats. Vegem alguns exemples de com s'han definit plans de pau, i què s'ha aconseguit: al llarg de la història, s'han definit diverses agendes de pau,¹⁴ que han prioritzat les accions que havien de seguir les organitzacions (ja sigui organitzacions intergovernamentals, com l'ONU o la UNESCO, ja sigui des d'organitzacions de la societat civil). Algunes d'aquestes agendes destacades són: l'Agenda de l'Haia (1999), el decenni de Cultura de Pau (2001-2010) o els Objectius de Desenvolupament Sostenible, amb l'objectiu 16 sobre pau i justícia.

L'**Agenda de l'Haia (1999)** es va definir a iniciativa d'organitzacions de la societat civil, prioritzant quatre temes tan amplis com reforçar les lleis i les institucions humanitàries i de drets humans; millorar les polítiques de prevenció, la resolució pacífica i la transformació dels conflictes violents; el desarmament; i la cultura de pau. En aquesta ocasió, a l'Haia, es van llançar campanyes internacionals que van aconseguir grans èxits, com la coalició contra l'ús de menors soldat, que va aconseguir que es prohibís la utilització de menors de 18 anys per part dels exèrcits, o la campanya contra les mines antipersona, que pocs anys després també en va aconseguir la prohibició.

Gairebé en paral·lel, sota el paraigua de la UNESCO, es va declarar el **decenni de Cultura de Pau (2001-2010)**, precedit per un pla d'acció aprovat per l'assemblea general de les Nacions Unides que definia vuit àmbits d'actuació:

- ✓ l'Educació per a la Cultura de Pau;
- ✓ el Desenvolupament Econòmic i Social Sostenible;
- ✓ el Respecte pels Drets Humans;
- ✓ la Igualtat entre Dones i Homes;
- ✓ la Participació Democràtica; la Comprensió, Tolerància i Solidaritat;
- ✓ la Lliure Circulació d'Informació i Coneixement; i
- ✓ la Pau i Seguretat Internacionals.

Va ser la UNESCO qui va encunyar oficialment el terme de **cultura de pau** per a aquella ocasió, definint-lo com el "conjunt de valors, actituds i comportaments que reflecteixen el respecte a la vida, a l'ésser humà i a la seva dignitat. La cultura de pau posa en primer pla els drets humans, el rebuig a la violència en totes les seves formes i l'adhesió als principis de llibertat, justícia, solidaritat i tolerància, així com la comprensió entre els pobles, els col·lectius i les persones".

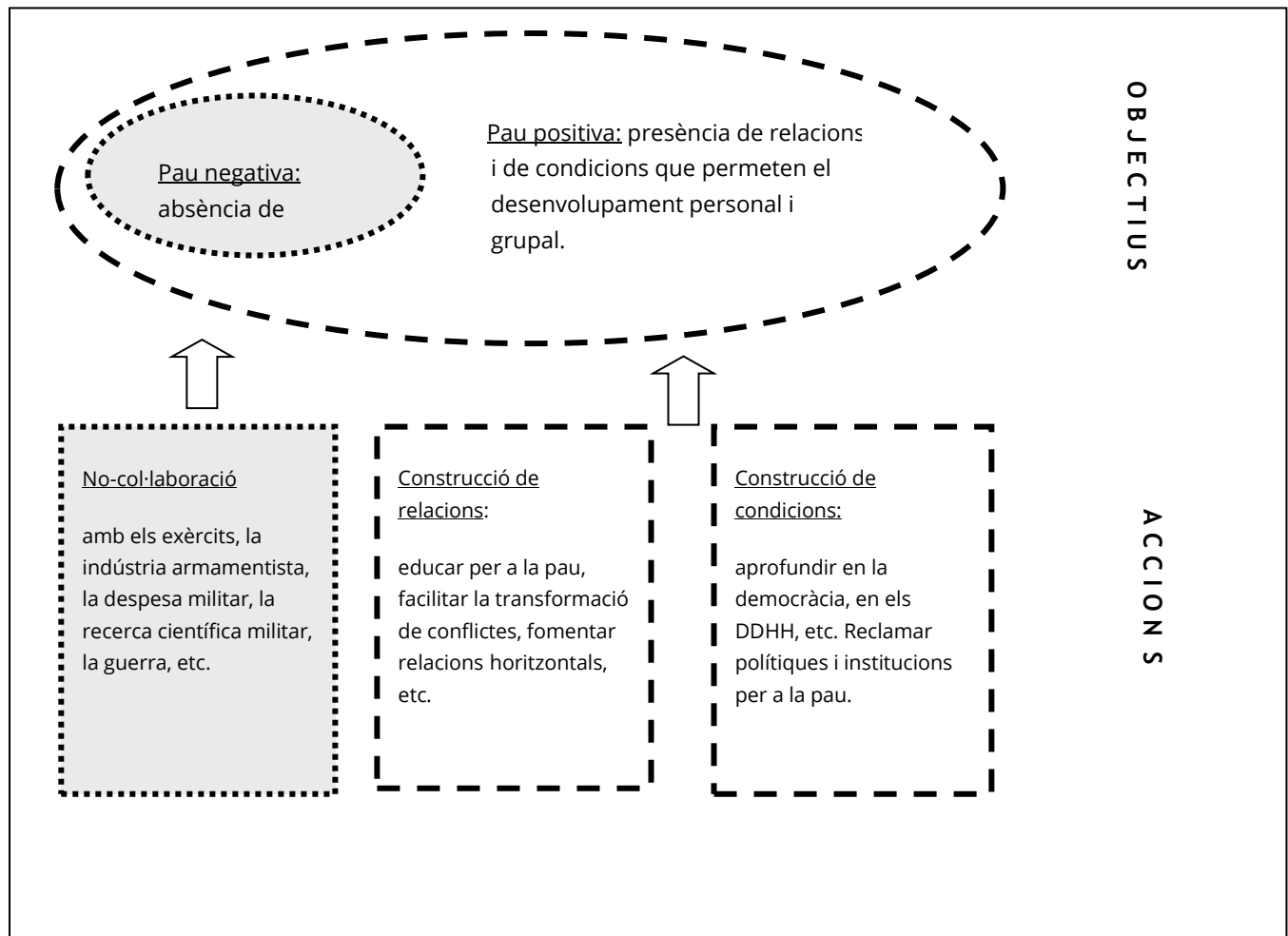
Actualment, el marc vigent que defineix una certa agenda de pau és el dels **Objectius de Desenvolupament Sostenible**, amb l'objectiu 16 sobre Pau i Justícia, i que preveu essencialment objectius per a la reducció de morts associades a les armes de foc, i també l'enfortiment d'institucions democràtiques.

Més enllà d'aquests marcs legals, superats en alguns aspectes i vigents en altres, cal tenir en compte que, igual que hi ha conflictes interpersonals i conflictes armats inter o intraestatals, la pau té múltiples dimensions: la pau microsocial, la que es construeix en la relació amb les altres persones; la pau mesosocial, a nivell de societat; o

¹⁴ Sobre agendes de pau en les últimes dècades, vegeu Vicenç Fisas (2002). *La paz es posible. Una agenda para la paz del siglo xx*. Barcelona: Oxfam-Intermón-De Bolsillo, p. 21 en endavant.

la pau macrosocial, a nivell d'estats o del món. Hi ha molts tipus d'accions per a la pau, segons el tipus de pau buscada:

Il·lustració 4 Tipus d'accions possibles segons el tipus de pau buscada

Font: Adaptació de Cécile Barbeito. "Cultura de Pau". Idees per a construir la pau, núm. 2. Juliol de 2008.

6. PROPOSTES PER A SECUNDÀRIA (“MIL MANERES DE FER LES PAUS” I “YOUTUBERS”)

6.1. TAULA RESUM ACTIVITATS I FASES

FASES	TEMÀTICA	ACTIVITATS
1 (setmanes 1 - 2) Introducció de conceptes i presentació dels grups	<ul style="list-style-type: none"> Presentació de les participants Establir codis comuns sobre els conceptes de pau, violència i conflicte 	Activitat: “Redescobrint-nos” (12-14 anys) Activitat: “Que es canviï de lloc qui...” (15-17 anys) Activitat: “Teatre imatge”
2 (setmanes 3-4) Preparant-nos per als conflictes: la provenció	<ul style="list-style-type: none"> Facilitar estratègies, capacitats i habilitats per afrontar els conflictes abans que esclati la crisi Reconèixer les nostres bases de poder i influència a l’hora de transformar els conflictes Aprendre a afrontar i a transformar les relacions abusives des del reconeixement de la diversitat de les persones i del grup 	Activitat: “Missouri” (12-14 anys) Activitat: “Numerar-se” (15-17 anys) Activitat: “Les nostres bases de poder” Activitat: “Tombar la truita” (15-17 anys) Activitat: “Gestos contra les relacions abusives” Activitat: “Mar de paper” (15-17 anys)
3 (setmanes 5-6) Anàlisi i compressió dels conflictes	<ul style="list-style-type: none"> Valorar les nostres actituds davant els conflictes Reconèixer i analitzar els tres components presents en tot conflicte (persones, procés i problema). Nivell micro Identificar i conèixer alguns dels conflictes armats i dels processos de pau oberts al món. Nivell macro 	Activitat: “Les nostres actituds davant els conflictes” Activitat: “Desgranant els conflictes” Activitat: “Posant-nos al lloc de l’altre: el role-playing” (14-17 anys) Activitat: “Guerra i pau” (12-14 anys) Activitat: “YouPeacers” (15-17 anys)
4 (setmanes 7-8) La nostra participació com a motor de canvi	<ul style="list-style-type: none"> Observar i transformar els espais educatius per millorar la convivència Reconèixer el poder transformador de les intervencions pacífiques i no-violentes Promoure propostes alternatives i creatives per a una construcció de pau 	Activitat: “Cares de la mateixa moneda” Activitat: “Transformant els nostres centres educatius” Activitat: “Nosaltres som les realistes”

5 (setmana 9) Producte final	ELABORACIÓ I DIFUSIÓ DEL PRODUCTE FINAL	Activitat: “Nosaltres som les realistes II” Activitat: PROJECTE FINAL: “Mil gestos per la pau”
--	---	---

6.2. PAUTES METODOLÒGIQUES PER AL DESENVOLUPAMENT DE LES ACTIVITATS

FASE 1: INTRODUCCIÓ DE CONCEPTES I PRESENTACIÓ DELS GRUPS

FASE	TEMÀTICA	ACTIVITATS
1 (setmanes 1-2) Introducció de conceptes i presentació dels grups	<ul style="list-style-type: none"> Presentació de les participants Establir codis comuns sobre els conceptes de pau, violència i conflicte 	Activitat: "Redescobrint-nos" (12-14 anys) Activitat: "Que es canviï de lloc qui..." (15-17 anys) Activitat: "Teatre imatge"

ACTIVITAT: "REDESCOBRINT-NOS"

Idees clau: és important crear espais de seguretat i confiança que potenciïn llaços de solidaritat i cohesió entre l'alumnat. Uns vincles basats en l'afecte i la cura. Aquest espai es pot crear compartint experiències personals. És important poder parlar de vivències entorn de la família, les amistats, les relacions afectives o els desitjos, els somnis, les pors, les necessitats, etc.

Intenció educativa:

- Establir un marc de seguretat i confiança
- Prendre consciència de la diversitat del grup i d'allò que ens uneix més enllà d'allò que ens separa

Temps: 30 minuts

Material: Mapa del tresor (una còpia per alumna o alumne)

Desenvolupament: La dinàmica es divideix en dues parts:

- Un cop repartits els mapes del tresor, cada participant disposarà de 5 minuts per respondre de manera individual les quatre preguntes que es plantegen. Aquestes preguntes són orientatives i el professorat les pot adaptar a les que més convinguin al seu grup-classe:

Què t'agrada fer els diumenges?	Tres desitjos que demanaries al geni de la làmpada
Les teves tres aficions favorites o allò que t'agrada fer quan ningú et mira	Tres qualitats que aprecies de les persones

- En la segona part, l'alumnat entregarà el seu mapa al professor o professora, que els tornarà el d'un altre company o companya. Només quan el trobin l'hi podran tornar.

Criteris d'avaluació:

És important impedir el judici de valors entre ells. No hi ha respostes bones i dolentes. En tornar els tresors a les seves autores, podem motivar el debat amb preguntes del tipus: heu descobert alguna cosa que desconexíeu de les vostres companyes de classe? És possible que, malgrat la diversitat del vostre grup, persones de diferents cultures o de sexes diferents les hagin respost de manera similar. Què us suggereix aquesta possibilitat?

ACTIVITAT: QUE ES CANVIÏ DE LLOC QUI...

Idees clau: és important crear espais de seguretat i confiança que potenciïn llaços de solidaritat i cohesió entre l'alumnat. Uns vincles basats en l'afecte i la cura. Aquest espai es pot crear compartint experiències personals. És important poder parlar de vivències entorn de la família, les amistats, les relacions afectives/sexuals o la sexualitat amb un mateix, dels desitjos, els somnis, les pors, les necessitats, etc.

Intenció educativa:

- Establir un marc de seguretat i confiança
- Prendre consciència de la diversitat del grup i d'allò que ens uneix més enllà d'allò que ens separa
- Aprendre a expressar i a compartir lliurement les nostres pors i les nostres necessitats

Temps: 20 minuts

Material: Cadires

Desenvolupament: La dinàmica es divideix en dues parts:

- Els participants s'asseuen en un cercle de cadires. L'educador té preparades de vuit a deu afirmacions sobre temes diversos i sempre encapçalades per "que es canviï de lloc qui...". Es pot començar amb algunes afirmacions desvinculades del tema que estem treballant per anar escalfant motors, com per exemple: "que es canviï de lloc qui pensi que és divertit xatejar per Internet" o "que seria emocionant anar a viure fora uns quants anys".
- En la segona part l'educador treu una cadira del cercle i convida un noi o noia (o a ell mateix) a posar-se dret al mig de la classe. Aquesta persona ha de fer alguna afirmació que sigui veritat per a ella ("que es canviï de lloc qui cregui que totes les noies són iguals" o "qui s'hagi enamorat alguna vegada" o "qui hagi vist algun cop 'La que se avecina'"). Les persones que comparteixin aquesta afirmació s'hauran de canviar de lloc. La persona que era al mig també ha de buscar una cadira per seure, de manera que serà una altra persona la que quedarà al mig per dir una nova frase. És interessant que el mateix grup decideixi lliurement els temes dels quals vol parlar, però, si s'estanquen, l'educador sempre els pot animar amb propostes genèriques al voltant de temes diversos com el grup d'amics, el sexe, els somnis, les pors o els desitjos.

Criteris d'avaluació: és important impedir el judici de valors entre ells. També cal recordar que en aquesta dinàmica no hi ha policies (és a dir, ningú pot dir a ningú si s'ha d'aixecar o no de la cadira). Cadascú és lliure de fer i d'exposar-se en la mesura que consideri oportú. Algunes preguntes posteriors poden girar entorn dels temes que han escollit.

ACTIVITAT “TEATRE IMATGE”

Idees clau: entenem que, molt sovint, els problemes de comunicació es poden derivar del fet de fer servir les mateixes paraules de manera diferent. D'aquí que sigui imprescindible establir codis comuns sobre el que entenem per aquells conceptes amb què treballarem. I parlem de codis comuns que ens permetin avançar juntes, no de certeses ni de veritats absolutes. En aquesta guia trobareu una proposta per a aquestes definicions, però estan obertes als matisos i a les modificacions que puguin sorgir del mateix alumnat. D'altra banda, la possibilitat de treballar aquests conceptes a partir del propi cos ens ajuda a abandonar durant una estona l'aprenentatge cognitiu intel·lectual i a explorar els múltiples camins que ens obren la imaginació i la creativitat.

Intenció educativa:

- Copsar el coneixement inicial del grup sobre els temes que volem abordar
- Establir codis comuns sobre el que entenem per alguns dels conceptes clau amb què treballarem
- Estimular la imaginació i la creativitat

Temps: 45 minuts

Material: Els propis cossos

Desenvolupament: La dinàmica es divideix en dues parts:

1. El grup se situarà en cercle mirant cap a fora. Quan estiguin preparades, el professor o professora dirà una paraula en veu alta i, quan compti fins a tres, cada participant es girarà i la representarà amb tot el cos, com si es tractés d'un quadre o d'una fotografia. En aquesta primera part, a mode d'escalfament, es poden fer servir paraules diverses i estimulants per al grup: Barcelona, el nom de l'institut, un concert de la Shakira, etc. També poden estar vinculades a emocions com la tristesa, la ràbia, la por o l'alegria.
2. Tot seguit els demanarem que es divideixin en tres grups amb el mateix nombre de persones. Seguint el procés anterior de crear fotografies amb el cos, el primer grup representarà una imatge col·lectiva del que s'entén pel concepte de pau; el segon farà el mateix amb el de conflicte; i el tercer amb la noció de violència. La idea és no deixar-los més de 3 o 4 minuts. Quan algú té una idea, pot expressar-la amb el cos i la resta del grup sumar-se a aquesta imatge inicial.

Criteris d'avaluació:

Cada grup presentarà la seva imatge a la resta de companyes. És interessant veure quina percepció o imaginari generen aquests quadres col·lectius en els participants que estiguin observant. Per estimular-les, proposem preguntes del tipus: “Què és el que veieu en aquesta imatge de pau?” “Quins sentiments us genera?” “Trobeu a faltar alguna cosa en la figura?” Si és així, poden sumar-se a les imatges fins a completar-les. Un cop més, cal remarcar que no hi ha opcions bones i dolentes. Cada figura representa la percepció que té el grup. Un cop analitzades les tres figures, és el moment de compartir amb el grup les definicions que hem proposat anteriorment i que poden ser un bon punt de partida per continuar avançant. També podem fer preguntes sobre el procés i la relació que té amb els conceptes proposats: com us heu sentit amb la dinàmica? Quina us

ha estat més difícil de representar? Sovint les imatges de conflicte i violència s'assemblen molt. Ha estat el vostre cas? Creieu que són paraules sinònimes? Fixeu-vos que la idea de pau sol ser molt més abstracta, mentre que tenen molts més referents molt més concrets sobre la idea de violència. També que, sovint, conflicte i violència poden semblar paraules sinònimes, quan en realitat molts conflictes no es resolen per vies violentes.

Finalment, és important fer-los notar que hi ha altres violències més enllà de la física i la verbal, i intentar que les exemplifiquin amb exemples propers i quotidians. Sobre aquesta qüestió, tot i que es treballarà en profunditat en les fases següents, podem fer una primera presa de contacte mitjançant preguntes com: quins exemples de violència han aparegut en les imatges? Tothom està d'acord que aquest tipus de violència té lloc al vostre institut?

Què es podria fer per prevenir aquests casos de violència?

Per saber-ne més:

Sobre els conceptes de pau, violència i conflicte:

<http://escolapau.uab.cat/img/programas/educacion/publicacion002e.pdf>

Sobre l'expressió i el teatre en l'educació per a la pau:

<http://escolapau.uab.cat/img/programas/educacion/publicacion008e.pdf>

Sobre el teatre imatge i les tècniques de teatre de l'oprimit: Augusto Boal. *Juegos para actores y no actores*. Alba Editorial, 2002.

FASE 2: PREPARANT-NOS PER ALS CONFLICTES: LA PROVENCIO

FASE	OBJECTIUS	ACTIVITATS
2 (setmanes 3-4) Preparant-nos per als conflictes: la provenció	<ul style="list-style-type: none"> Facilitar estratègies, capacitats i habilitats per afrontar els conflictes abans que esclati la crisi Reconèixer les nostres bases de poder i influència a l'hora de transformar els conflictes Aprendre a afrontar i transformar les relacions abusives des del reconeixement de la diversitat de les persones i del grup 	Activitat: "Missouri" (12-14 anys) Activitat: "Numerar-se" (15-17 anys) Activitat: "Les nostres bases de poder" Activitat: "Tombar la truita" (15-17 anys) Activitat: "Gestos contra les relacions abusives" Activitat: "Mar de paper" (15-17 anys)

ACTIVITAT: “MISSOURI”

Idees clau: si volem afrontar els conflictes de manera no-violenta, és imprescindible aprendre a provenir-los. Per a això, és important desenvolupar capacitats, habilitats i estratègies que ens permetin atendre les situacions conflictives abans que esclati la situació de crisi. Entre aquestes habilitats hi ha aquelles vinculades al coneixement d'una mateixa i de les altres, l'afecte cap a una mateixa i les altres, la confiança, les habilitats comunicatives o la cooperació. Aquesta activitat ens permet explorar i aprendre d'alguna d'aquestes habilitats.

Intenció educativa:

- Posar en pràctica la cooperació i la resolució de problemes
- Reforçar habilitats de comunicació (verbalització de necessitats, escolta, reconeixement de l'altre)
- Identificar la diversitat en el grup i els diferents rols que hi ha presents
- Explorar i canalitzar els lideratges i comprendre les necessitats de les altres persones

Temps: 45 minuts

Material: Folis DINA 4 (4 o 5 per grup) i cinta adhesiva per dibuixar el riu a terra

Desenvolupament:

1. Dibuixem les ribes amb la cinta adhesiva ampla. El riu ha de ser prou ample perquè sigui difícil per al grup creuar-lo de punta a punta amb l'única ajuda dels papers sobre els quals han de fer els passos.
2. Dividim les participants en tres grups amb el mateix nombre de persones.
3. Expliquem a les participants que han de creuar el riu com un sol equip. És a dir, totes i tots han d'arribar a l'altra banda, però per fer-ho ningú no pot tocar l'aigua (el terra) i per això han de fer servir els raïls (els papers A4) per creuar. L'aigua és plena de perills (elles poden decidir quins són aquests perills). Per això, si algú perd l'equilibri i toca l'aigua amb la mà, se l'hi menjaran (se la posarà a l'esquena). Si algú trepitja l'aigua amb el peu, no el podrà tornar a fer servir. Si algú surt completament del rai, tot l'equip ha de tornar a la riba i començar de nou.

Criteris d'avaluació:

A més de servir per crear grup, l'activitat pretén posar de relleu que, quan som capaços de confiar en els altres, quan comuniquem i posem les nostres energies a cooperar en lloc de competir, és més fàcil aconseguir els nostres objectius. També és una bona oportunitat per explorar els diferents estils de comunicació i la diversitat de rols i lideratges que hi ha presents en el grup.

Per generar reflexió entre les participants, podem fer preguntes del tipus: com us heu sentit durant l'activitat? Tots els equips han pogut complir la missió? Què ha passat durant el procés? Què ha funcionat? Què no ha funcionat o ha dificultat el procés? Com ha resolt cada equip el problema? Quins rols han adoptat les diferents persones del vostre grup? S'han produït lideratges? Com han comunicat els plans als membres de cada grup? Hi ha hagut conflictes o discussions en els equips? Torbeu alguna semblança entre aquest joc i la vida quotidiana?

Per saber-ne més:

Sobre la importància de l'aprenentatge cooperatiu: <http://escolapau.uab.cat/img/educacion/anexo03e.pdf>

ACTIVITAT: “NUMERAR-SE”

Idees clau: si volem afrontar els conflictes de manera no-violenta, és imprescindible aprendre a provenir-los. Per a això, és important desenvolupar capacitats, habilitats i estratègies que ens permetin atendre les situacions conflictives abans que esclati la situació de crisi. Entre aquestes habilitats hi ha aquelles vinculades al coneixement d'una mateixa i de les altres, a l'afecte envers una mateixa i les altres, la confiança, les habilitats comunicatives o la cooperació. Aquesta activitat ens permet explorar i aprendre d'algunes d'aquestes habilitats.

Intenció educativa:

- Posar en pràctica la cooperació i la resolució de problemes
- Reforçar habilitats de comunicació
- Identificar la diversitat en el grup i els diferents rols que hi ha presents
- Explorar i canalitzar els lideratges i comprendre les necessitats de les altres persones

Temps: 20 minuts

Material: Els seus propis cossos

Desenvolupament:

1. Els demanarem que se situïn en cercle i es numerin. Fins aquí tot ha estat fàcil, oi?
2. Ara els demanarem que tornin a fer-ho, però, com en els videojocs, les coses no poden ser tan senzilles. En aquesta ocasió, si volen resoldre el repte, hauran de seguir les normes següents:
  - Hauran de tornar a numerar-se i cada persona podrà enunciar un únic número
  - Si una persona diu un número, el consecutiu no podrà dir-lo ni la persona de la seva esquerra ni la de la seva dreta
  - En el moment en què dues persones es trepitgin, és a dir, diguin un número a la vegada, hauran de tornar a començar

Criteris d'avaluació:

A més de servir per crear grup, l'activitat pretén posar de relleu que, quan som capaços de confiar en els altres, quan comuniquem i posem les nostres energies a cooperar en lloc de competir, és més fàcil aconseguir els nostres objectius. També és una bona oportunitat per explorar els diferents estils de comunicació i la diversitat de rols i lideratges que hi ha presents en el grup.

Per generar reflexió entre les participants, podem fer preguntes del tipus: com us heu sentit durant l'activitat? Què ha passat durant el procés? Què ha funcionat? Què no ha funcionat o ha dificultat el procés? Com s'ha resolt el problema? Quins rols han adoptat les diferents persones del vostre grup? Trobeu alguna semblança entre aquest joc i la vida quotidiana?

Per saber-ne més:

Sobre la importància de l'aprenentatge cooperatiu: <http://escolapau.uab.cat/img/educacion/anexo03e.pdf>

ACTIVITAT: “LES NOSTRES BASES DE PODER”

Idees clau: aquesta activitat ens permet introduir un altre element que interactua en tots els conflictes: EL PODER.

De vegades el definim com la capacitat o la determinació per fer una cosa. Per començar a moure'ns amb el poder, és important tenir en compte que tots en tenim però que, només de vegades, no en som conscients i acabem per sotmetre'ns. De fet, en tots els conflictes hi ha desequilibris de poder.

Quan les relacions, com hem vist, es basen en el respecte i la confiança, aquest poder es reequilibra per si sol, però quan el desequilibri és molt gran, serà molt difícil resoldre el conflicte, ja que qui està en la posició de més poder o privilegi no tindrà cap interès que les coses canviïn. Per poder reequilibrar aquest poder, podem intentar empoderar qui és a sota i desobeir qui es troba en la posició de fortalesa.

Intenció educativa:

- Explorar les nostres bases de poder i influència
- Reconèixer la diversitat dins el grup

Temps: 20 minuts

Material: Folis i, si volem, llapis de colors

Desenvolupament:

1. Lliurem a cada alumne o alumna un foli en blanc i els demanem que hi dibuixin una circumferència. Ara, com si es tractés d'un pastís, els demanem que el divideixin en diverses porcions. Cadascuna es correspondrà amb una base de poder o d'influència que reconguin elles mateixes.

Per exemple, en alguns casos, la porció més gran pot ser la de la capacitat de lideratge, però altres porcions que tindrà en compte poden ser: l'edat, l'experiència, les habilitats comunicatives, la capacitat per posar-me al lloc de l'altra, etc. Cada pastís serà diferent perquè totes les persones ho som. D'aquesta manera, el pastís quedarà dividit en porcions de mida diferent depenent de la importància que assigni a cadascuna de les meves bases de poder. Si ho volen, poden acolorir les porcions per fer-les més visibles.

En la proposta didàctica per a estudiants de 15-17 anys, aquesta dinàmica continua amb una segona part:

“Tombar la truita”

2. Ara podem reptar-los amb una experiència més física. És una activitat que comparteix els mateixos objectius i que anomenem “tombar la truita”. Ara del que es tracta és d'aconseguir que un company o companya no aconsegueixi girar-los a terra. Per a això es col·locaran per parelles i cadascuna es distribuirà per l'aula. Una de les companyes es tombarà a terra de panxa enlaire i intentarà que l'altra no la giri. Per aconseguir-ho es podrà ajudar obrint les cames, fent pressió a terra, estirant els braços, etc.

És important que la persona que intenta girar l'altra no doni puntades de peu ni faci servir, si en sap, claus d'arts marcial, ja que poden causar alguna lesió. Després intercanviarem els rols. Després obriu un debat amb preguntes del tipus: com us heu sentit quan intentàveu girar la vostra companya? I quan estàveu estirades a terra? Sou capaces de reconèixer com s'ha mogut el poder durant aquest procés?

Criteris d'avaluació:

És important valorar cada pastís en si mateix. No hi ha unes bases de poder millors que unes altres, cada persona té les seves i aprèn a moure-s'hi. L'objectiu és ser capaç de reconèixer quines són aquestes bases de poder i influència, perquè només si som capaces de reconèixer-les hi podrem recórrer quan ens sentim en una posició de feblesa.

També és imprescindible recordar que el poder fluctua i és conjuntural. D'aquesta manera, el poder que em pot atorgar el fet de ser home quan vaig a una entrevista de feina no és el mateix que tindrà en una assemblea feminista.

ACTIVITAT: “SUPERANT LES RELACIONS ABUSIVES”

Idees clau: hem comentat que el poder canvia depenent de la situació i que, segons com es faci servir, pot ser molt perillós. D'aquí que sovint parlem d'abusos de poder o de relacions abusives. Sovint, les relacions tòxiques poden dur a situacions d'assetjament o “bullying”. Amb aquesta activitat volem posar l'accent en com s'originen aquest tipus d'actituds i què podem fer per prevenir-les.

Intenció educativa:

- Identificar les relacions abusives en el grup o al centre
- Compartir les estratègies individuals i col·lectives de què disposem per intentar prevenir l'assetjament
- Fer presents les causes i les conseqüències del “bullying homofòbic”

Temps: 45 minuts

Material: Projector per al visionat del vídeo: “Bullying: levántate contra el acosador homofóbico”

<https://www.youtube.com/watch?v=dOu3YZWeVYI>

Desenvolupament:

1. Projectió del vídeo i preparació del debat posterior.
2. És possible que el vídeo generi emocions fortes, així que podem començar per preguntar-los com s'han sentit. Després tractarem d'aprofundir en la relació que té el que han vist amb el seu propi entorn: us heu trobat amb situacions similars al vostre institut?
3. El vídeo ens convida a alçar-nos contra la injustícia, però hi ha molts petits gestos que poden ajudar-los a lluitar contra les diferents violències que sorgeixen en el seu entorn. Podem proposar-los que s'ajuntin en grups de 4 i comparteixin alguns petits gestos que considerin que podrien ajudar a superar les relacions abusives al centre o en el seu entorn més immediat. Després, una portaveu de cada grup els compartirà amb la resta de companyes. En poden fer una llista o bé, ara que ja són expertes en teatre imatge, les poden reflectir en un quadre estàtic i fotografiar-les per compartir-les al mur.

Criteris d'avaluació:

Hem comentat que el contingut del vídeo pot ser un exercici amb una potència emocional forta i que, en alguns casos, pot portar a reviu situacions doloroses. D'aquí que sigui imprescindible que el professor o professora estigui molt pendent del que remou en cadascuna i pugui acollir les diferents vivències que es posin de

manifest.

Algunes persones poden connectar amb experiències doloroses del seu passat o connectar amb allò que els ha passat a altres companys o companyes. És important estar pendent d'aquest fet.

Per saber-ne més:

Alguns recursos sobre com acompanyar les situacions d'assetjament escolar: <http://blog.tiching.com/10-recursos-educativos-para-combatir-el-bullying/>

Sobre com combatre el bullying homofòbic: Raquel Platero i Emilio Gómez. (2007) *"Herramientas para combatir el bullying homofóbico"*. Madrid, Talasa.

FASE 3: ANÀLISI I COMPRENSIÓ DELS CONFLICTES

FASE	TEMÀTICA	ACTIVITATS
3 (setmanes 5-6) Anàlisi i compressió dels conflictes	<ul style="list-style-type: none"> • Valorar les nostres actituds davant els conflictes • Reconèixer i analitzar els tres components presents en tot conflicte (persones, procés i problema). Nivell micro • Identificar i conèixer alguns dels conflictes armats i dels processos de pau oberts al món. Nivell macro 	Activitat: "Les nostres actituds davant els conflictes" Activitat: "Desgranant els conflictes" Activitat: "Posant-nos al lloc de l'altre: el role-playing" (14-17 anys) Activitat: "Guerra i pau" (12-14 anys) Activitat: "YouPeacers" (15-17 anys)

ACTIVITAT: "LES NOSTRES ACTITUDS DAVANT ELS CONFLICTES"

Idees clau: hi ha cinc grans actituds davant el conflicte. Descobrir les pròpies i les dels altres serà una feina prèvia important de fer en la resolució de conflictes. Quan analitzem les nostres pròpies actituds, moltes vegades descobrim amb sorpresa com la nostra actitud davant els conflictes és l'evasió o l'acomodació, i com d'aquí es deriva que els nostres conflictes no es resolguin.

Intenció educativa:

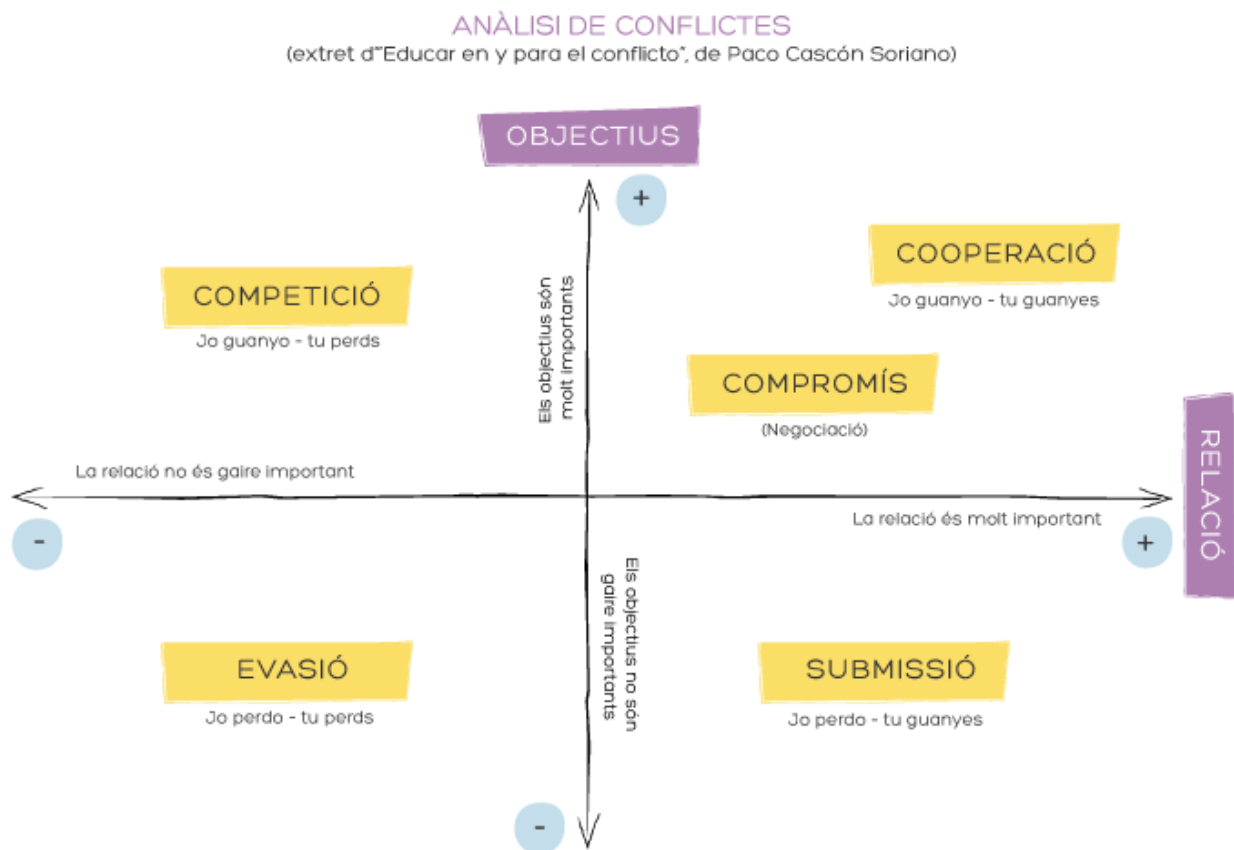
- Identificar les diferents actituds presents en tots els conflictes
- Reconèixer les nostres maneres d'actuar quan es presenta un conflicte
- Aprendre a col·laborar amb aquelles persones amb les quals tenim un conflicte

Temps: 30 minuts

Material: Fotocòpies del quadre d'actituds davant els conflictes (1 per grup)

Desenvolupament:

1. Després d'una breu explicació de les possibles actituds davant els conflictes d'acord amb el valor que donem als nostres objectius i a la relació amb les persones, dividirem la classe en grups de no més de sis persones, i els lliurarem un full amb el quadre de les cinc actituds possibles davant els conflictes.
2. Demanarem a cada grup que pensi en situacions concretes de la seva vida quotidiana en les quals COMPETIR, SOTMETRE'S o EVADIR-SE pugui ser una bona opció, si no la millor de les possibles. En aquest cas deixarem de banda la COOPERACIÓ, perquè després de la fase anterior possiblement ja estan convençuts que col·laborar sol ser la millor opció possible.
3. Un cop ho hagin compartit en petit grup, una portaveu farà el mateix amb la resta de companyes.

Criteris d'avaluació:

No podem dir que cap d'aquestes actituds es doni, habitualment, d'una manera pura i única en cap situació ni en cap persona. Tampoc és la nostra intenció plantejar que hi hagi actituds bones o dolentes per a tota situació.

El mateix esquema dona algunes pistes sobre això

En circumstàncies en què allò que està en joc no té gaire importància per a nosaltres, i amb qui està en joc és amb algú a qui a penes coneixem i amb qui gairebé no tenim relació, probablement la millor opció és una cosa que en principi ens podria semblar molt negativa, com és evitar el conflicte. Cal recordar un principi bàsic en gairebé tot: el d'"economia". Les energies que tenim són limitades, i entrar en un conflicte vol dir invertir-hi

moltes energies. Per tant, cal valorar en quins val la pena ficar-se.

No obstant això, aquest esquema també ens planteja una cosa molt important, i és que, com més importants siguin els objectius i la relació, més important serà aprendre a cooperar. En aquestes circumstàncies, els models “perdo-guanyes” i “guanyo-perds” a curt i mitjà termini NO serviran i ens duran a una situació en què tots i totes perdem.

Es tracta d'aprendre que la que pot semblar la millor estratègia individual pot ser la pitjor estratègia col·lectiva. Aprendre que aquell amb qui tenim un conflicte no té per què ser el nostre enemic i que la millor alternativa pot ser no competir-hi, sinó col·laborar plegats per resoldre-ho de la manera més satisfactòria per a tots dos. El gran repte és començar a fer veure a les parts que cooperar és millor, ja no només des del punt de vista ètic, sinó també des del punt de vista de l'eficàcia.¹⁵

Per saber-ne més:

Sobre les actituds davant els conflictes: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001329/132945s.pdf> (pàgines 7-10)

ACTIVITAT: “DESGRANANT ELS CONFLICTES”

Idees clau: tot i posar en marxa el procés de provenció, de vegades els conflictes continuen avançant. És per això que hem d'aprendre a analitzar-los, separant els tres components que hi ha presents en tots els conflictes i que es corresponen amb tres P: les persones implicades, el procés o forma d'abordar-lo, i el problema, que és on es troba l'antagonisme d'interessos o de necessitats que volem resoldre.

Molt sovint, no separem aquests elements i acabem atacant les persones en lloc de resoldre els problemes. Un exemple habitual d'aquest fet són les mesures que s'apliquen en el cas del “bullying”. Les situacions d'assetjament solen acabar amb la sanció (quan no amb l'expulsió) de l'assetjador o els assetjadors i amb el canvi de centre de la víctima o les víctimes.

Però si no som capaços d'anar a l'arrel de l'assetjament, aquesta personalització del conflicte no ens servirà de gaire, ja que sempre hi ha algú disposat a ocupar el lloc de l'assetjador i una nova víctima propiciatòria.

Intenció educativa:

- Aprendre a analitzar un conflicte
- Analitzar les emocions i aplicar l'empatia per entendre les necessitats de les parts implicades en el conflicte
- Identificació de diferents conflictes a l'aula

Temps: 30 minuts

Material: Fotocòpies del quadre sobre els components d'un conflicte (1 per grup)

¹⁵ Resum de Paco Cascón Soriano.

Noms	(Poseu aquí el nom de l'actor A)	(Poseu aquí el nom de l'actor B)	(En el cas que hi hagi més de dues persones implicades, podeu escriure aquí el nom o noms dels tercers)
Persona: com és aquesta persona? (forta/dèbil, calmada/rabiosa...)			
Procés: com es parlen i s'escolten aquestes persones? (amb respecte/s'insulten, s'escolten/no...)			
Problema: què vol aquesta persona?			
Què proposaríeu per resoldre el conflicte?			

Desenvolupament:

1. Demanarem a la classe que es divideixi en grups de no més de sis persones.
2. Cadascun dels grups haurà d'escollir una situació conflictiva de les que s'han analitzat amb anterioritat (per exemple, de la llista de l'activitat 2.3) i preparar una breu representació del que ha passat. Pot ajudar que la divideixin en tres parts: antecedents, crisi i intent de resolució. Aquelles que tinguin la història més clara poden dirigir les seves companyes, mentre que les persones restants faran d'actrius o actors. La idea és que no disposin de més de 10 minuts per fer-ho.
3. Cada grup presentarà el seu conflicte davant la resta dels companys i companyes. Els grups que no participin en la representació hauran de completar el full d'anàlisi amb els diferents components que hi ha presents en tots els conflictes. Depenent del temps, poden completar un full per cadascuna de les històries o escollir-ne només una.
4. Els diferents grups compartiran la seva anàlisi dels conflictes analitzats per veure si coincideixen amb els dels altres. Pot ser interessant que s'aturin en les propostes de solucions i facin una llista amb les que els semblin més interessants. Si les pengen en algun lloc visible de l'aula, sempre hi podran recórrer quan es produeixi un conflicte similar al que hagin analitzat.

Criteris d'avaluació:

És important que en les representacions intentin evitar els noms propis dels protagonistes perquè ningú no se senti atacat, ja que, possiblement, algunes persones es veuran reflectides en el conflicte.

Després de cada escena és important que el professor dinamitzi el debat posterior amb preguntes del tipus: us heu trobat en situacions semblants? Com heu reaccionat? És més fàcil pensar què haurien de fer els altres que qüestionar-nos a nosaltres mateixos? Per què?

Les escenes ens poden servir per assajar la realitat i buscar conjuntament alternatives, convidant l'alumnat a substituir algun dels protagonistes i a actuar d'una altra manera.

Posant-nos al lloc de l'altre: el role-playing

Si tenim temps, també els podem animar a teatralitzar alguns conflictes treballats. La idea és que no tinguin més de 10 minuts per crear les escenes. Després, cada grup presentarà la seva escena davant la resta de les companyes, que seran les encarregades d'emplenar la fitxa d'anàlisi sobre el conflicte que s'acaba de representar.

Després de cada escena és important que el professor dinamitzi el debat posterior amb preguntes del tipus: us heu trobat en situacions semblants? Com heu reaccionat? És més fàcil pensar què haurien de fer els altres que qüestionar-nos a nosaltres mateixos? Per què? Les escenes ens poden servir per assajar la realitat i buscar conjuntament alternatives, convidant l'alumnat a substituir algun dels protagonistes i a actuar d'una altra manera.

En el cas que el grup vagi curt d'idees, tot seguit proposo quatre possibles dilemes sobre les relacions afectivosexuals.

✓ *Encara no has fet RES?*

En Manel fa dues setmanes que surt amb la Clara. Ella té fama de ser la noia més promiscua de la classe: ja va tenir xicot i tots saben que té experiència i que gaudeix amb el sexe. En Manel és molt poc experimentat, per ara. Després d'una cita en què van al cine, en Manel es troba amb els seus amics de classe, que li pregunten com ha anat la cita. Quan els explica que només han anat al cine, comencen a riure-se'n i a fer pressió perquè "ataqui" d'una vegada.

✓ *M'has enganyat!*

L'Odei i l'Urdin són parella. L'Odei se'n va a la festa major del seu poble i l'Urdin rep una trucada d'un amic que assegura que ha vist l'Odei embolicant-se amb un amic/ga del poble. El dia que l'Odei torna, l'Urdin l'espera impacient i amb angoixa a l'estació d'autobús...

✓ *Què fas així? Canvia't la samarreta.*

Just abans de sortir per anar a una festa, l'Iván i la Sheila, que són parella, es posen a discutir per la roba. L'Iván exigeix a la Sheila que es tregui la samarreta que porta i se'n posi una altra que sigui... diferent.

✓ *Qui era al telèfon?*

L'Àlex i en Manu són parella i estan passant la tarda amb els col·legues. A en Manu no paren d'arribar-li missatges i l'Àlex l'observa, mentre en Manu riu quan els llegeix. Quan els col·legues se'n van, en Manu surt per acomiadar-se. L'Àlex té al davant el mòbil de la seva parella...

ACTIVITAT: “GUERRA I PAU”

Idees clau: fins ara hem dedicat molt temps a analitzar i a intentar resoldre els conflictes que ens envolten (el que anomenem microconflictes). Amb tot, de cap a cap del planeta hi ha molts conflictes de gran magnitud (el que coneixem com conflictes armats o macroconflictes).

Els conflictes armats solen tenir una àmplia cobertura en els mitjans de comunicació, si bé solen centrar-se en les conseqüències que tenen i no tant en les causes estructurals que els provoquen. D'altra banda, i en paral·lel, també es reparteixen pel món diversos escenaris de pau. Negociacions que han posat fi als conflictes armats i que obren un espai d'esperança per a la població afectada, però aquests processos de pau són molt més invisibles als nostres ulls.

L'activitat següent permetrà identificar i conèixer millor alguns d'aquests conflictes armats i també alguns països on hi ha negociacions de pau obertes.

Intenció educativa:

Identificar i conèixer alguns dels conflictes armats i dels processos de pau oberts al món.

Temps: 45 minuts

Material: Fotocòpia del mapa buit i dels mapes sobre conflictes armats i els processos de pau

Desenvolupament:

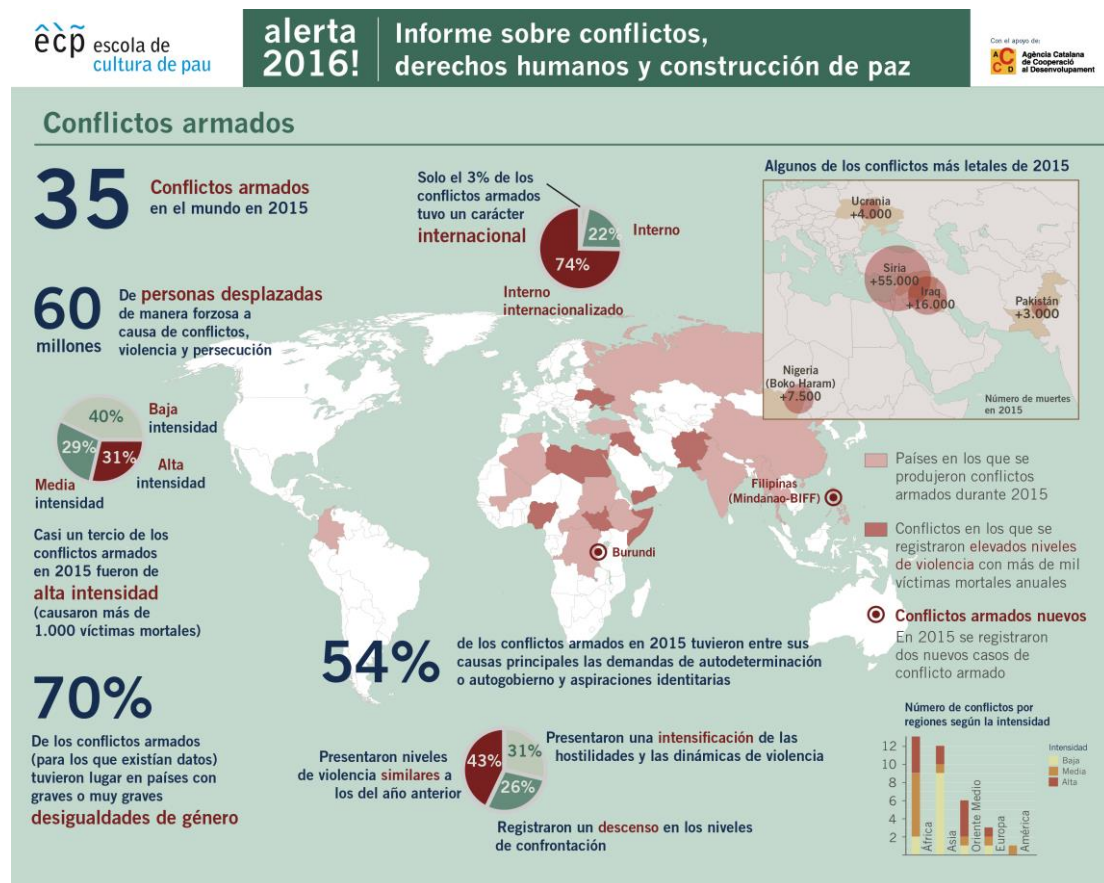
1. Penjarem un mapa buit com el que adjuntem tot seguit a la pissarra. En una banda i altra hi escriurem els conceptes: CONFLICTE ARMAT i PROCÉS DE PAU. Demanarem a l'alumnat que diguin paraules que vinculen a cadascun dels conceptes. De quin tenim més coneixement?

2. Dividirem l'alumnat en dos grups amb el mateix nombre de persones. El grup 1 treballarà sobre els conflictes armats, mentre que el grup 2 ho farà sobre els processos de pau. Al seu torn, cadascun dels grups es dividirà en quatre grups més amb el mateix nombre de persones. Tot seguit els donarem una bona notícia.

És el moment de connectar-se a la xarxa amb el dispositiu que tinguin a l'abast.

3. Cadascun dels subgrups disposarà de 5 minuts per identificar un conflicte armat o un procés de pau segons convingui. Quan els tinguin localitzats, cridaran "stop!" i el compartiran en veu alta perquè ningú més pugui agafar el mateix exemple.
4. Quan cada subgrup tingui el país, disposarà de 15 minuts més per identificar en què consisteix i fer-ne un breu resum.
5. Cada subgrup ubicarà al mapa el país que ha escollit i farà una breu exposició davant la resta dels companys i companyes.
6. Si es té temps, el professorat pot completar el mapa buit amb aquests dos mapes elaborats per l'Escola de Cultura de Pau de la UAB, en els quals es recullen els conflictes armats i els processos de pau oberts l'últim any:

Criteris d'avaluació:

Podem iniciar la discussió preguntant pel que han après o pel que els ha sorprès més durant el procés. Hem de preveure la possibilitat que una part de l'alumnat vingui de països on s'han produït situacions similars. En aquests casos, convé mostrar curiositat i estar disposat a acompanyar experiències que potser hagin estat doloroses.

Per saber-ne més:

Trobaran molta informació sobre conflictes armats i processos de pau a l'informe [Alerta 2016!](#), que elabora cada any l'Escola de Cultura de Pau de la Universitat Autònoma de Barcelona.

ACTIVITAT: "YOUPEACERS"

Idees clau: fins ara hem dedicat molt temps a analitzar i a intentar resoldre els conflictes que ens envolten (el que anomenem microconflictes). Amb tot, de cap a cap del planeta hi ha molts conflictes de gran magnitud (el que coneixem com conflictes armats o macroconflictes).

Els conflictes armats solen tenir una àmplia cobertura en els mitjans de comunicació, si bé solen centrar-se en les conseqüències que tenen i no tant en les causes estructurals que els provoquen. D'altra banda, i en paral·lel, també es reparteixen pel món diversos escenaris de pau. Negociacions que han posta fi als conflictes armats i que obren un espai d'esperança per a la població afectada.

Però aquests processos de pau són molt més invisibles als nostres ulls. L'activitat següent permetrà identificar i conèixer millor alguns d'aquests conflictes armats i també alguns països on hi ha negociacions de pau en

marxa.

Intenció educativa:

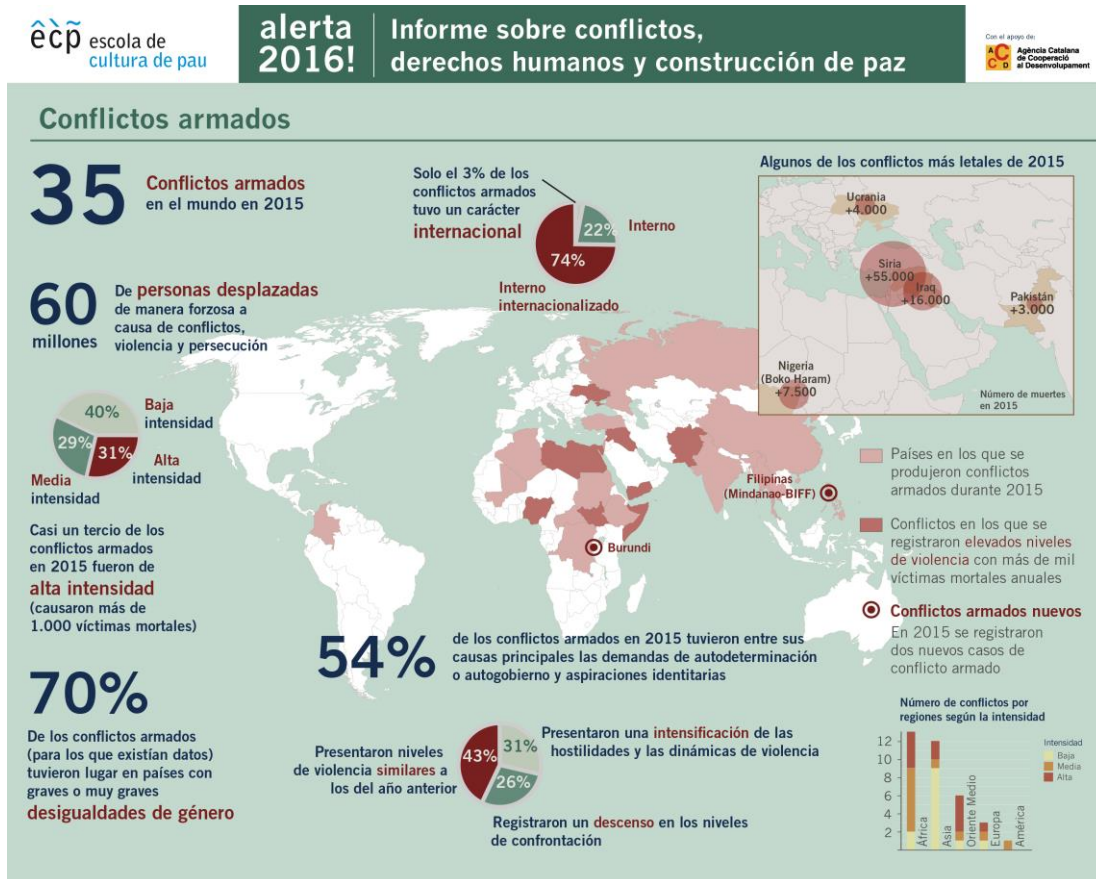
Identificar i conèixer alguns dels conflictes armats i dels processos de pau oberts al món

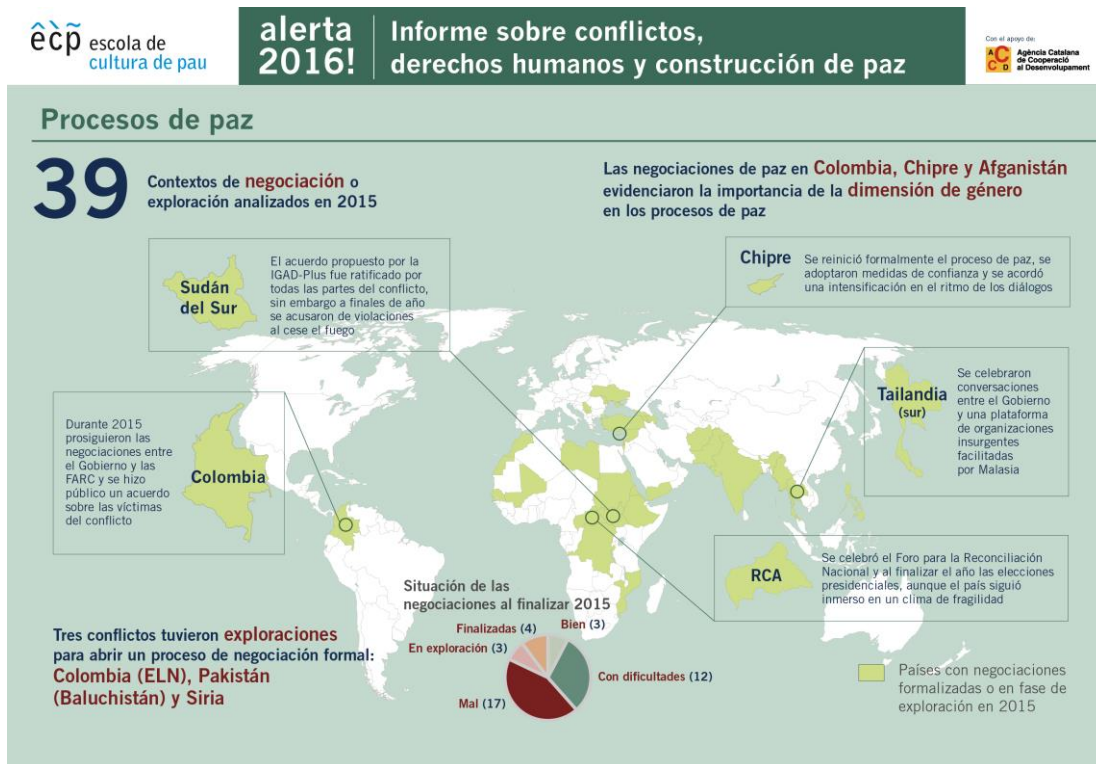
Temps: 45 minuts

Material: Fotocòpies dels mapes

Desenvolupament:

1. Penjarem els dos mapes a la pissarra. El primer fa referència als conflictes armats que estaven oberts l'any 2015, mentre que el segon fa referència als països en què hi havia processos de pau oberts. En aquest punt podem proposar a l'alumnat que suggereixin paraules, com si fos una pluja d'idees, que vinculen amb els conceptes de conflicte armat i de procés de pau (per exemple: guerra, violència, armes, mort; o bé, tranquil·litat, cooperació, etc.). De quin dels dos conceptes tenim més coneixement?
- 2.

- Ara els demanarem que formin quatre grups amb el mateix nombre de persones. Cadascun dels grups haurà d'escollir un conflicte armat i un procés de pau dels que proposem tot seguit:
 CONFLICTES ARMATS: SÍRIA, UCRAÏNA, SOMÀLIA i l'AFGANISTAN
 PROCESSOS DE PAU: RCA, COLÒMBIA, MALI i el SUDAN
- Ha arribat el moment d'acudir als dispositius electrònics i buscar informació sobre el conflicte armat i el procés de pau que tinguin entre mans.
- Entre tots els membres del grup hauran de recollir, seleccionar i resumir aquesta informació per fer un breu informatiu de no més de 3 minuts en el qual exposaran davant les seves companyes els punts clau per entendre les diferents realitats analitzades.

Criteris d'avaluació:

Podem iniciar la discussió preguntant pel que han après o pel que els ha sorprès més durant el procés. Hem de preveure la possibilitat que una part de l'alumnat vingui de països on s'han produït situacions similars. En aquests casos, convé mostrar curiositat i estar disposat a acompanyar experiències que potser hagin estat doloroses.

Per saber-ne més:

Trobaran molta informació sobre conflictes armats i processos de pau a l'informe [Alerta 2016!](#), que elabora cada any l'Escola de Cultura de Pau de la Universitat Autònoma de Barcelona.

FASE 4: LA NOSTRA PARTICIPACIÓ COM A MOTOR DE CANVI

FASE	TEMÀTICA	ACTIVITATS
4 (setmanes 7-8) La nostra participació com a motor de canvi	<ul style="list-style-type: none"> • Observar i transformar els espais educatius per a la millora de la convivència • Reconèixer el poder transformador de les intervencions pacífiques i no-violentes • Promoure propostes alternatives i creatives per a una construcció de pau 	<p>Activitat 4.1: “Cares de la mateixa moneda”</p> <p>Activitat 4.2: “Transformant els nostres instituts”</p> <p>Activitat 4.3: “Nosaltres som les realistes”</p>

ACTIVITAT: “CARES DE LA MATEIXA MONEDA”

Idees clau: aquesta activitat pretén donar la benvinguda a totes les actituds possibles quan es tracta de participar. Sovint entenem que l'única manera de participar és la d'expressar-se verbalment, cosa que reduiria aquesta possibilitat a les persones més extravertides o amb més iniciativa. Tanmateix, hi ha altres maneres de fer-ho i totes són igual d'importants.

Les persones que escolten millor de vegades no participen tan activament, però són imprescindibles per sostenir el grup. Totes les nostres actituds són benvingudes: les de les persones més introvertides, les extravertides, les més comunicatives o les que ens donen suport des del silenci i la seva actitud respectuosa.

Intenció educativa:

- Donar la benvinguda a les diferents formes i estils de participació
- Reconèixer la diversitat dins el mateix grup

Temps: 20 minuts

Material: Els seus cossos

Desenvolupament:

1. Demanarem al grup que es posin drets i facin una diagonal. Ara els demanarem que s'ordenin d'acord amb la seva percepció de qui són els qui més parlen o participen a classe
2. Quan acabem, els demanarem que facin una segona diagonal. Aquest cop l'ordenaran d'acord amb la percepció d'aquelles persones que escolten millor

Criteris d'avaluació:

Després de la primera diagonal els podem fer preguntes del tipus: us ha estat fàcil ordenar-vos? Per quines habilitats destaquen les persones que intervenen més a classe? Sentiu que a totes us és igual de fàcil intervenir davant els altres? Podem repetir un procés similar amb la segona diagonal: coincideix amb l'anterior? Quines

habilitats destaquen entre les persones que escolten millor? Què és el que valorem més d'algú quan diem que "ens fa sentir escoltades"?

Per saber-ne més:

Si volem estirar el fil, pot ser un bon moment per introduir el grup en l'àmbit de l'escolta activa i la comunicació no-violenta:

<https://blogpedagog.wordpress.com/2016/04/12/escucha-activa-opinion/>

<http://www.accionmagistral.org/informate/blog/entry/2013/05/12/por-una-comunicacion-no-violenta-en-nuestras-aulas>

ACTIVITAT: "TRANSFORMANT ELS NOSTRES CENTRES EDUCATIUS"

Idees clau: durant aquesta guia hem reiterat la importància d'atendre les situacions de violència estructural. Es tracta dels models organitzatius i de les estructures injustes que mantenen persones en la insatisfacció de les seves necessitats.

És una violència doblement perniciosa: primer, perquè està més amagada i moltes vegades no és reconeguda com a tal, i segon, perquè es troba a l'arrel i és la causa de la major part de les violències directes. En l'àmbit educatiu es manifesta en formes de disposar l'espai: patis, aula... maneres de fer la classe, manca de vies de participació de l'alumnat, etc.

Fins aquest moment, hem valorat obertament les actituds que poden afavorir una millor convivència al nostre centre, també les respostes que podem donar individualment i col·lectivament a les situacions conflictives. Ara ens agradaria centrar-nos en les mateixes estructures del nostre institut: els diferents espais, les normes educatives, etc., i facilitar espais perquè l'alumnat es converteixi en agent del canvi des de la seva participació.

Intenció educativa:

- Analitzar la violència estructural dins el nostre propi centre, en especial pel que fa als espais educatius
- Reconèixer el valor de les normes com un instrument valuós de regulació de la convivència
- Promoure espais de participació i de transformació destinats a la millora de la convivència

Temps: 30 minuts

Material: Fotocòpies del mapa de l'institut i del quadre d'anàlisi (un per grup)

Desenvolupament:

1. Dividirem la classe en quatre o cinc grups amb el mateix nombre de persones i entregarem a cada grup una fotocòpia del mapa de l'institut i una altra amb el quadre d'anàlisi que hauran d'emplenar.
2. Cada grup haurà d'escollir un espai educatiu diferent. Per exemple: les aules, el pati, els passadissos o el gimnàs. Podem compartir amb ells que és un moment per somiar, per reconstruir l'institut d'acord amb les nostres necessitats. Cada grup elaborarà una llista de propostes concretes per fer de l'espai escollit un espai inclusiu, un lloc que afavoreixi la convivència de tots i totes, respectant la diversitat i les diferents identitats de gènere. Poden començar amb una petita pluja d'idees en què totes les propostes siguin benvingudes, un "tot s'hi val". Després hauran de completar el quadre d'anàlisi següent:

Espais educatius	Descripció dels conflictes més habituals	Propostes per millorar la convivència

3. Ara és el moment de presentar davant els altres grups les propostes que els semblin més importants i de completar el mapa de l'institut amb totes les aportacions.

Criteris d'avaluació:

Si sentim que algun dels grups no avança en les propostes, podem estimular el debat amb preguntes del tipus: hi ha algun tipus de problema als passadissos o anant cap a classe? Hi ha baralles al pati? Nois i noies fan servir el pati de manera idèntica? Qui fa servir més espai/menys? Qui fa servir l'espai central/els costats? Les persones de diferent origen cultural fan servir el pati de manera similar o hi ha diferències? Hi ha baralles o intimidacions en entrar i sortir de l'escola o en parcs de prop de l'escola?

D'altra banda, volem remarcar que una de les coses que més ràbia fa a l'alumnat és quan se'ls crida a participar i les seves propostes cauen en sac foradat, així que aquest pot ser un bon moment per obrir un debat profund a l'institut encaminat a fer-les realitat.

Aprofiteu tots els mecanismes de participació del centre per compartir-les i intentar que es duguin a terme. També és possible que algunes obliguin a revisar i a modificar la normativa del centre. Porteu-les als espais de tutoria, a l'assemblea d'estudiants i a tots els espais de participació de què disposi l'institut. I, si no en té, sempre pot ser un bon moment per crear-los!

Per saber-ne més:

En la introducció d'aquesta guia ja hem dedicat tot un apartat a la normativa del centre. Pot ser un bon moment per revisar-lo. En aquest sentit, podem promoure preguntes del tipus: en què creieu que ajuden les normes perquè us entengueu? Hi afegiríeu alguna norma? Quines normes creieu que hi podria haver en cadascun dels espais per reduir aquesta violència? Quan acabeu de repensar les normes en grup, presenteu les vostres propostes a la resta dels grups. Discussiu entre vosaltres sobre les normes proposades. Trobeu que poden funcionar per prevenir la violència? Us semblen justes?

ACTIVITAT: "NOSALTRES SOM LES REALISTES"

Idees clau: ara ha arribat el moment de tornar a pensar en gran. Malgrat el que ens solen explicar els mitjans de comunicació o del que veiem en moltes pel·lícules comercials, també hi ha notícies positives que ens acosten a la pau al món.

Aquest mateix any, el 2017, les Nacions Unides han prohibit les armes nuclears. Després de moltíssims anys de campanyes en contra d'aquestes armes, per fi s'ha aconseguit un acord que prohibeix l'emmagatzematge i l'ús de les armes nuclears.

L'any 2000 també es va aprovar un acord que prohibeix que els exèrcits reclutin nens i nenes menors de 18 anys. A poc a poc es van aconseguint avenços. Petits passos cap a la pau, però que són certament importants.

El filòsof Vicent Martínez Guzmán assegura que, en realitat, les pacifistes som les realistes: "les propostes destinades a la transformació pacífica dels conflictes no són utòpiques", i "el que és ingenu és pensar que el món podrà sostenir molt més temps els nivells de pobresa, de desigualtat i d'injustícia social". Per saber per on començar, cal entendre per què hi ha guerres i injustícies al món, comprendre quines en són les causes per poder repensar col·lectivament les alternatives.

Intenció educativa:

- Comprendre algunes de les causes de la violència i de les guerres
- Conèixer la dimensió internacional de la pau
- Valorar críticament diferents alternatives de pau
- Promoure la participació de l'alumnat en iniciatives de pau

Temps: 60 minuts

Material: Fotocòpies dels problemes que causen la violència i les guerres (5 per grup) i fotocòpies del quadre per a la proposta d'alternatives

Desenvolupament: La proposta es divideix en dues parts:

Primera part

1. Asseguts en grups de cinc persones, els repartirem un dels textos sobre els problemes que causen la violència i les guerres. D'aquesta manera, els cinc grups tindran cinc temes diferents i totes les integrants de cada grup analitzaran el mateix text, que hauran de llegir de manera individual i amb atenció. Tot seguit, cada una explicarà a les altres persones del grup el que ha entès del text i es generarà un grup d'"experts" sobre aquesta temàtica.

✓ **Grup 1 – Els exèrcits**

Quin problema hi ha?

L'**exèrcit** és l'organització que s'encarrega de posar en pràctica les operacions militars planejades pel Ministeri de Defensa.

La seva funció, en realitat, és defensar un país, generalment per mitjà de l'ús de les armes.

Sovint pot semblar que els exèrcits **fan que les guerres semblin acceptables**, ja que any rere any mantenen una estructura de persones i un pressupost dedicats a fer la guerra.

Al món hi ha més de 20 milions de soldats i gairebé 7 milions de guerrillers. Cada país decideix quants soldats vol tenir, així que el percentatge de soldats sobre la població total varia força: des d'exèrcits gairebé inexistents a Islàndia, Costa Rica o Panamà, entre altres països sense exèrcit, fins al 4,9% a Corea del Nord; el 3,6% a Eritrea; el 2,4% a Israel, o l'1,5% a Síria.

A Espanya el 0,36% dels habitants són soldats: és una proporció inferior a la d'altres països perquè des de l'any 2001 ja no existeix el servei militar obligatori (la "mili").

El **servei militar obligatori** és l'obligació que imposen els estats als homes (i en alguns països

també a les dones) a rebre formació militar, sovint durant 1 o 2 anys.

A Europa, molts països han eliminat el servei militar obligatori i han fet que l'**exèrcit** sigui **professional**, només per a les persones que vulguin ser militars de professió.

✓ **Grup 2 – Empreses que produeixen armes**
Quin problema hi ha?

A Espanya 135 empreses produeixen armes i altres productes militars (armes, bombes i explosius, parts d'avions i d'helicòpters de combat, vaixells per a l'exèrcit, sistemes electrònics, etc.). És difícil comptabilitzar quantes vides destrueixen les armes fabricades al país, però no hi ha dubte que ho fan.

Per a molta gent està bé que hi hagi empreses d'armes perquè creen llocs de treball. Però, és que voler guanyar més diners justifica posar en risc vides humanes? Cal fabricar armes per reduir l'atur? No hi ha altres opcions per treballar? Per què s'ha d'ajudar indústries que fabriquen destrucció?

Una alternativa possible és que les fàbriques de productes militars creïn el mateix nombre de llocs de treball, però produint altres coses que no sigui material militar.

Entre les armes que es fan servir a les guerres, algunes poden explotar encara que la guerra ja s'hagi acabat. Una d'aquestes armes són les mines.

Comprar i **plantar una mina** és fàcil i barat, però desminar és perillós i car. Mentre que comprar una mina costa uns 3 euros, retirar-la del lloc on s'havia amagat pot arribar a costar 100 vegades més. Plantar una mina no comporta gaire risc per a qui ho fa. **Desminar**, en canvi, posa en perill la vida de les persones o dels animals que ho fan, i deixa inútil la terra.

✓ **Grup 3 – La (manca de) democràcia**
Quin problema hi ha?

Tot i que no hi ha receptes infal·libles per a la pau, sí que hi ha alguns ingredients indispensables.

Un d'aquests ingredients és tenir un sistema realment democràtic. Hi ha una relació clara entre la manca de democràcia i la guerra. Com menys democràcia, més violència. Els països més autoritaris i els més corruptes solen caure més fàcilment en conflictes armats, mentre que els més democràtics solen tenir més mecanismes per resoldre els conflictes de manera constructiva.

Una condició perquè hi hagi pau, per tant, és que els països siguin al més democràtics i transparents possible. Això implica tenir formes d'organitzar-se i de prendre decisions inclusives – que no es governi per afavorir els blaus o els grocs, els més nombrosos o els més poderosos, sinó a tots – i prendre mesures contra la corrupció.

La **democràcia** ("govern del poble", en grec) és un sistema de presa de decisions en el qual es té en compte la voluntat de cada persona del grup.

La **corrupció** és l'"abús del poder per al benefici propi". La corrupció pot ser legal o il·legal (d'acord amb la definició de Transparència Internacional).

✓ **Grup 4 – La pobresa i la desigualtat**
Quin problema hi ha?

Què creus que és el mínim que hauria de tenir la gent per viure bé? Què és el mínim que hauríem de tenir tots? I el màxim?

Un altre ingredient indispensable per a la pau és que no hi hagi ni pobres ni rics, que no hi hagi desigualtats tan grans.

Perquè no hi hagi **pobres**, cal oferir més mitjans perquè puguin cobrir les seves necessitats. Perquè no hi hagi **rics**, cal fer el possible per redistribuir la riquesa i buscar l'equitat més gran possible.

Actualment, una de cada nou persones del món passa gana, i una de cada dues viu amb menys de 2 dòlars al dia. Pel que fa als rics, són pocs, però acumulen quantitats impensables de diners: es calcula que des del 2016 només l'1% de les persones més riques del món acumula el 99% de la riquesa mundial.

Les desigualtats, sobretot entre pobres i rics, són de grups (nacionals, religiosos, ètnics, etc.) diferents, i poden dur a la violència armada. Per això és important que el desenvolupament sigui per a tothom, per a tots els països i per a totes les persones i els grups dins dels països, i que es cobreixin les necessitats de les poblacions i es redueixin les desigualtats fins a eliminar-les.

La **igualtat** seria que totes les persones tinguessin el mateix (la mateixa riquesa, el mateix accés a l'educació, etc.).

La **desigualtat** és quan això no passa, i hi ha moltes diferències entre el que tenen els uns i el que tenen els altres, dins d'un país, o en l'àmbit mundial.

A diferència de la igualtat, l'**equitat** no busca que totes les persones tinguin el mateix, sinó que la riquesa es distribueixi segons les necessitats de cadascú.

El **desenvolupament** és "la millora constant del benestar de la població sencera i de tots els individus (...)." (Declaració sobre el Desenvolupament, 1986)

✓ **Grup 5 – Discriminació dels grups que estan en minoria**
Quin problema hi ha?

Ets home, dona, transsexual? Del Betis, del Madrid, del Celta de Vigo? Tens la pell ocre, rosada, marró, vermellosa? Parles bable, gallec, mexicà? De quines majories i minories sents que formes part?

Els països, les ciutats, els pobles, tenen una **població diversa** i alberguen tota mena de minories. En 45 països, entre el 10% i el 25% de la població pertanyen a minories ètniques o religioses. En 110 països, més del 25% de la població total són minories.

Les **minories ètniques, culturals o lingüístiques** solen viure en **condicions molt pitjors** que la resta de població del seu país: les minories solen ser més pobres i tenir menys drets que les majories.

La **discriminació** de les minories no és sostenible. Nombrosos conflictes armats tenen lloc perquè un grup minoritari està discriminat. En canvi, prendre mesures específiques per protegir les minories i complir amb els seus drets augmenta la cohesió social i afavoreix la pau.

Les **minories** són grups nacionals, ètnics, religiosos, lingüístics o d'orientació sexual que sumen

menys de la meitat de la població d'un país o d'una regió, d'un grup.

Discriminar és tractar de manera injusta persones o grups pel fet de pertànyer a una minoria, sense respectar la igualtat de drets.

- Tot seguit es formen cinc grups heterogenis de cinc persones cadascun, en els quals cada grup està format per un "expert" d'un tema diferent. Cada membre del grup de base heterogeni comparteix el que ha llegit en el seu grup "d'experts", de manera que tot l'alumnat tindrà una visió global dels problemes analitzats.

FASE 5: Producte final

FASE	TEMÀTICA	ACTIVITATS
5 (setmana 9) Producte final	ELABORACIÓ I DIFUSIÓ DEL PRODUCTE FINAL	Activitat: "Nosaltres som les realistes II" Activitat: PROJECTE FINAL "Mil gestos per la pau"

ACTIVITAT: "NOSALTRES SOM LES REALISTES, SEGONA PART"

Ara els proposem que recuperin els cinc problemes per a la pau identificats en la primera part de l'exercici anterior i que intentin relacionar-los amb una proposta d'acció, amb un gest que pugui contribuir a reduir aquesta situació d'injustícia i provocar un canvi.

Per fer-ho, poden completar un quadre resum com el següent:

<i>Problemes per a la pau</i>	<i>Gestos per la pau</i>
<i>Els exèrcits</i>	
<i>Les empreses que produeixen armes</i>	
<i>La (manca de) democràcia</i>	
<i>La pobresa i la desigualtat</i>	
<i>La discriminació de grups minoritaris</i>	

Criteris d'avaluació:

És possible que a una part de l'alumnat li sigui complicat trobar alternatives de pau per als problemes plantejats. Per aquest motiu facilitem al professorat una guia amb algunes propostes que poden servir d'orientació.

Exemples d'accions per a la pau

✓ **Petites accions sobre Recursos naturals**

Dona una vida ben llarga als productes electrònics

Als ordinadors, als telèfons i en altres productes electrònics hi ha un mineral molt preuat, el coltan, que es troba en molt pocs llocs del món. El 80% del coltan mundial és als Grans Llacs, al cor de l'Àfrica, i enriqueix guerrillers i mercenaris. Cada cop que canviïs un producte electrònic, consumeixes coltan. No canviïs els teus productes electrònics a la lleugera. **Fes-los servir fins que deixin de funcionar.** Quan els vulguis canviar, porta'ls a reciclar perquè el coltan pugui ser reaprofitat.

✓ **Petites accions sobre Empreses que fan negoci amb la guerra**

Evita consumir productes d'empreses que es beneficien de les guerres

Les empreses més insospitades es poden estar enriquint amb les guerres. Informa't de quines tenen negocis més vinculats amb els conflictes armats i **deixa de consumir-ne els productes.**

Per tal que més persones participin en el boicot, **difon la informació sobre aquestes empreses**, repartint tríptics informatius o marcant els seus productes amb etiquetes a les botigues, explicant quina vinculació tenen amb la guerra i convidant les persones a no consumir-los.

Podreu trobar informació sobre aquestes empreses a [Notícies dels especuladors de la guerra](http://www.wri-irg.org/es/epublish/20) (<http://www.wri-irg.org/es/epublish/20>); [CorpWatch - War Profiteers](#), o [Who Profits](#)

✓ **Petites accions sobre Bancs que inverteixen en armes**

Opta pels bancs ètics

Alguns bancs garanteixen que els diners que els deixes no seran invertits en empreses poc ètiques. En canvi, aposten per empreses d'energies renovables, que creen feina per a grups socials desfavorits, etc.

Per saber si el teu banc inverteix en armes o no, consulta l'anuari de la campanya [Don't bank on the bomb](#) (No posis diners en bombes), que analitza un per un els principals bancs del món.

✓ **Petites accions per Reforçar la democràcia**

Participa

La millor manera de contribuir a la democràcia és participant directament en la presa de decisions.

Implica't en associacions, en assemblees de barri o en altres organitzacions i iniciatives que incideixen en la política, ja sigui col·laborant amb les institucions (implicació en canals de participació real) o oposant-t'hi (pressió, manifestació d'oposició, creació d'alternatives, etc.).

✓ **Petites accions per Reduir la pobresa i la desigualtat**

Vesteix-te de treball digne

Perquè puguís comprar roba barata, hi ha persones que treballen en condicions que freguen l'esclavitud. Per abaixar el cost del que compres, les empreses importen productes de l'altra punta del món, on dones, homes, nenes i nens treballen en jornades interminables i cobren el mínim.

Perquè la teva imatge no impliqui la pobresa i l'explotació d'altres persones, preocupa't que **les teves compres siguin responsables.**

Webs per reflexionar sobre el consum: Campanya Ropa Neta (<http://www.ropalimpia.org/>); Consume hasta morir (<http://consumehasta morir.com/>) o el Portal d'Economia Solidària

(<http://www.economiasolidaria.org>).

✓ **Petites accions per No discriminar els grups que estan en minoria**
Contamina't d'altres cultures

Tot i que d'entrada puguin semblar estranyes, totes les cultures amaguen riqueses que podem conèixer, des d'allò més superficial (menjar, roba, balls tradicionals), fins a allò més profund (concepció del món, valors).

Aprèn a conèixer l'altre, perd les pors que et pugui fer i pensa de quina manera pot enriquir o complementar la teva cultura.

Font: Cécile Barbeito (2016). *122 acciones fáciles (y difíciles) para la paz*. Madrid: Catarata.

Per saber-ne més:

La primera part d'aquesta dinàmica està basada en els principis de l'aprenentatge cooperatiu:

http://www.deciencias.net/convivir/1.documentacion/D.cooperativo/AC_Algunasideaspracticass_Pujolas_21p.pdf

Vegeu descripcions de la dinàmica del puzzle (*jigsaw*) per grups d'experts a:

<https://inclusioncalidadeducativa.wordpress.com/2015/09/12/tecnicas-de-aprendizaje-cooperativo/>

ACTIVITAT: PROJECTE FINAL "MIL GESTOS PER LA PAU"

Idees clau: és el moment d'agrair a l'alumnat la seva implicació durant tot el procés. Mostreu curiositat per com s'han sentit, pels aprenentatges obtinguts i poseu en valor la quantitat d'idees i d'iniciatives que han sorgit des que vam començar el camí. També podem compartir amb ells aquesta cita d'Eduardo Galeano: "Molta gent petita en llocs petits fent coses petites pot canviar el món".

Intenció educativa:

- Sintetitzar els aprenentatges obtinguts
- Promoure la cooperació dins el grup
- Estimular la imaginació i la creativitat
- Donar a conèixer els aprenentatges obtinguts a la resta dels grups participants

Temps: 60 minuts

Material: Projectió del vídeo "[Valiente](#)", de la campanya d'Amnistia Internacional

Desenvolupament:

1. Projectarem el vídeo "Valiente" i captarem les seves reaccions.
Tot seguit els demanarem que si els ha agradat li donin suport amb un "M'agrada" o, encara millor, que s'adhereixin a la campanya signant a favor de les accions sobre defensors i defensores dels drets humans. Ho poden fer en aquesta pàgina: <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/campanas/valiente/>
2. Per últim, els proposarem que gravin un últim vídeo. En aquesta ocasió, serà com la seva petita ruta o pla de pau. Es tracta de recollir totes les propostes elaborades en l'últim exercici (gestos per la pau) i les propostes elaborades durant la resta de les fases i dividir-les en petites frases, com si es tractés d'un trencaclosques. Cadascuna de les persones que intervengui en el vídeo, passarà per davant de la càmera per gravar la seva frase i deixar empremta.

Així aconseguirem un collage dels seus rostres, de les seves mirades i de la seva veu contra la injustícia i la intolerància. Després podran compartir el seu producte final amb la resta dels participants al canal privat de YouTube, i compartir-lo.